

Algemeen Ambtsbericht Burundi

januari 2005

Directie Personenverkeer, Migratie- en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
070-348 44 94

17 januari 2005

	<i>Pagina</i>
1	Inleiding 4
2	Landeninformatie 5
2.1	Land en volk 5
2.2	Staatsinrichting 6
2.3	Geschiedenis 7
2.4	Politieke ontwikkelingen 12
2.5	Veiligheidssituatie 19
2.6	Regionale context 22
2.7	Sociaal-economische situatie 24
3	Mensenrechten 26
3.1	Inleiding 26
3.2	Internationale verdragen en protocollen 26
3.3	Toezicht 27
3.4	Naleving en schendingen 29
3.4.1	Vrijheid van meningsuiting 29
3.4.2	Vrijheid van vereniging en vergadering 30
3.4.3	Vrijheid van godsdienst 30
3.4.4	Bewegingsvrijheid 31
3.4.5	Rechtsgang 33
3.4.6	Arrestaties en detenties 34
3.4.7	Mishandeling en foltering 36
3.4.8	Verdwijningen 37
3.4.9	Moorden en buitengerechtelijke executies 37
3.4.10	Doodstraf 37
3.5	Specifieke groepen 38
3.5.1	Positie van vrouwen 38
3.5.2	Homoseksuelen 40
3.5.3	Minderjarigen 41
3.5.4	Dienstplichtigen 42
3.5.5	Etnische groepen 43
4	Migratie 46
4.1	Migratiestromen 46
4.2	Minderjarigen 48
4.3	Internationale organisaties 49
4.4	Beleid andere Europese landen 49
5	Samenvatting 51
6	Bijlagen 53
6.1	Literatuurlijst 53

6.1.1	Naslagwerken en rapporten	53
6.1.2	Websites	54
6.2	Overzicht politieke partijen en rebellengroepen	55
6.2.1	Korte beschrijving van de pro Hutu-partijen	55
6.2.2	Korte beschrijving van de pro Tutsi-partijen	57
6.3	Kaart van Burundi	61

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de huidige situatie in Burundi beschreven voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Burundi en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Burundeses. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Burundi, laatstelijk juni 2004, en beslaat de periode tot en met december 2004.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie uit openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende gouvernementele organisaties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordigingen in de regio en in EU-lidstaten aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar dergelijke bronnen zijn vermeld, is de tekst in veel gevallen ook gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek-veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van Burundi. Ook is een korte passage over de geografie, de bevolking en de staatsinrichting van Burundi opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Burundi geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Burundi partij is, komen mogelijkheden van toezicht aan de orde. Daarna volgt de eigenlijke beschrijving van de mensenrechtensituatie. Tenslotte wordt bovendien de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen vluchtelingen, ontheemden, minderjarigen, internationale organisaties, waaronder de UNHCR, alsmede het beleid van een aantal Europese landen inzake asielzoekers uit Burundi aan de orde.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

2 Landeninformatie

2.1 Land en volk

Ligging en indeling

Burundi ligt in de Grote Meren-regio in Centraal-Afrika, grenzend aan Rwanda, de Democratische Republiek Congo (DRC) en Tanzania.

Het land is onderverdeeld in 16 provincies: Bubanza, Bujumbura (Bujumbura Mairie en Bujumbura Rural), Bururi, Cankuzo, Cibitoke, Gitega, Karuzi, Kayanza, Kirundo, Makamba, Muramvya, Muyinga, Mwaro, Ngozi, Rutana en Ruyigi. De provincies zijn weer onderverdeeld in districten, die op hun beurt onderverdeeld zijn in communes, zones, sectoren, heuvels (collines), sous-collines en cellen (cellules) van een beperkt aantal huishoudens. Deze verfijnde indeling is een vorm van sociale structuur die reeds zeer lang in Burundi bestaat.

Bevolking

Het land telt ongeveer 6,2 miljoen inwoners, waarvan circa 300.000 woonachtig in de hoofdstad Bujumbura. Burundi is een van de dichtstbevolkte landen van Afrika (206 personen per km²). De bevolking bestaat voor 85 % uit Hutu, 14 % uit Tutsi en 1 % uit Twa (Pygmeeën). 48 % van de bevolking is werkzaam in de landbouw, 19% in de industrie en 33 % in dienstverlenende beroepen. De munteenheid is de Burundese franc.¹

Taal

De officiële talen van Burundi zijn Kirundi en Frans. Met name het beter opgeleide deel van de bevolking in Burundi spreekt Frans, maar het is nauwelijks denkbaar dat personen van Burundese nationaliteit geen Kirundi kunnen spreken. Op de lagere school wordt les gegeven in het Kirundi en krijgen de kinderen een paar uur per week les in de Franse taal. Op de middelbare school wordt les gegeven in het Frans en wordt een paar uur per week Kirundi gedoceerd. Op de universiteit wordt in het Frans gedoceerd. Behalve in Burundi wordt Kirundi ook gesproken in Uganda (door ongeveer 100.000 personen) en in de vluchtelingenkampen in de Democratische Republiek Congo (DRC) en Tanzania. In principe is het Kirundi dezelfde taal als het Kinyarwanda dat in Rwanda wordt gesproken.² De verschillen zitten met name in het klanksysteem en de woordenschat. In Burundi wordt ook Swahili gesproken in de regio langs het Tanganyikameer, langs de grens met de DRC en in Bujumbura en omgeving.³ Het

---

¹ CIA, *The World Factbook (Burundi)* (16 december 2004). 1 US\$ = 1.060 Bur.franc / 1 € = 1.405 Bur.franc (bron: Nederlandsche Bank NV, 30 november 2004).

² www.ethnologue.com/show_language.asp?code=RUD

³ CIA, *The World Factbook (Burundi)* (16 december 2004).

Swahili wordt vooral in de handel gebruikt. In het grensgebied met Tanzania is steeds meer Swahili in het taalgebruik geslopen.

Godsdienst

Het merendeel van de bevolking in Burundi is Christen (67%: 62% rooms-katholiek en 5% protestant, met name anglicaans). Daarnaast belijdt 23% een inheemse godsdienst en is 10% moslim⁴.

Een kaart van Burundi is bijgevoegd als bijlage 6.3.

2.2 Staatsinrichting

De staatsinrichting van de Republiek Burundi is thans gebaseerd op het vredesakkoord van Arusha van 28 augustus 2000 en de uitwerkingen die daaraan sindsdien zijn gegeven, met name op 23 juli 2001 in Arusha en op 11 oktober 2001 in Pretoria.⁵ Het parlement nam op 27 oktober 2001 zonder hoofdelijke stemming een (nieuwe) overgangsgrondwet aan die regelingen bevat met betrekking tot de overgangsregering, zoals overeengekomen in het Arusha-vredesakkoord.⁶

Regering

Burundi bevindt zich staatsrechtelijk in een overgangsperiode die op 1 november 2001 is ingegaan. Aanvankelijk zou deze periode drie jaar duren tot 1 november 2004, maar het eindpunt is verschoven naar april 2005. De verkiezingen zijn thans voorzien in februari tot en met april 2005 (collines, communes, senaat, parlement en presidentsverkiezingen).⁷ De republiek wordt thans geregeerd door een overgangsregering, die sinds 30 april 2003 geleid wordt door president Domitien Ndayizeye (een Hutu van Frodebu). Vice-president Alphonse Marie Kadege (een Tutsi van Uprona) is op 10 november 2004 uit zijn functie ontheven en vervangen door Frédéric Ngenzebuhoro (eveneens een Tutsi van Uprona), die al onder president Buyoya diverse functies had vervuld.⁸ De overgangsregering telt 29 ministers, waarvan 17 Hutu en 12 Tutsi en bestaat uit vertegenwoordigers van 18 partijen.⁹ Het overgangsparlement is in januari 2002 geïnstalleerd en de overgangssenaat in februari 2002.

---

⁴ CIA, *The World Factbook (Burundi)* (16 december 2004).

⁵ Zie ook § 2.3 'Geschiedenis'.

⁶ IRIN, 29 oktober 2001.

⁷ IRIN, *Burundi: Referendum postponed because of delayed voter list* (14 december 2004) en Reuters, *Burundi president won't contest election* (27 december 2004).

⁸ Reuters, *Burundi parliament names new vice president* (12 november 2004). Zie ook § 2.4 'Politieke ontwikkelingen'.

⁹ Zie bijlage voor een overzicht van politieke partijen in Burundi.

Wetgevende macht

De wetgevende macht berust voor de duur van de overgangperiode bij het overgangsparlement (de Nationale Vergadering, *Assemblée Nationale*, met 178 zetels, geïnstalleerd in januari 2002) en de overgangssenaat (geïnstalleerd in februari 2002). De laatste presidents- en parlamentsverkiezingen waren op 29 juni 1993. Het referendum over de nieuwe grondwet en de volgende verkiezingen zijn momenteel gefaseerd voorzien in de periode tot en met april 2005 (presidentsverkiezingen). Deze markeren het daadwerkelijke einde van de overgangperiode.¹⁰

Rechterlijke macht

De rechtspraak is georganiseerd op vier niveaus: het *Tribunal de Résidence* (123 rechtbanken), enigszins te vergelijken met een kantongerecht, het *Tribunal de Grande Instance* (17 rechtbanken), te vergelijken met een arrondissementsrechtbank, het *Cour d'Appel* (3 rechtbanken), te vergelijken met een gerechtshof en als hoogste rechtsorganen het *Cour Suprême* (Hooggerichtshof) en het *Cour Constitutionnelle* (Constitutioneel Hof). Het openbaar ministerie is onderverdeeld in 17 Parketten (elke provincie één plus Bujumbura, drie *Parquets Généraux près de la Cour d'Appel* en één *Parquet Général près de la République*).¹¹

2.3 Geschiedenis

Anders dan de meeste Afrikaanse landen was Burundi, toen het gekoloniseerd werd, al een staatkundige eenheid. Het koninkrijk Burundi werd in 1899 toegevoegd aan Duits Oost-Afrika en kwam in 1916 onder Belgisch bestuur. Vanaf 1948 begon België een zekere mate van democratie in te voeren.

Sedert de onafhankelijkheid op 1 juli 1962 bleek de door Tutsi gedomineerde *Union pour le Progrès National (Uprona)*, die de parlamentsverkiezingen van september 1961 had gewonnen, niet in staat de etnische spanningen tussen de Hutu-meerderheid en de Tutsi-machthebbers onder controle te houden. De jaren die volgden, werden getekend door toenemende etnische spanningen, militaire coups (o.a. de afschaffing van de monarchie in 1966) en massamoorden.¹²

---

¹⁰ IRIN, *Burundi: Referendum postponed because of delayed voter list* (14 december 2004), AFP, *Nouveau report du référendum sur la Constitution au Burundi* (14 december 2004) en Reuters, *Burundi president won't contest election* (27 december 2004). Zie ook § 2.4 'Politieke ontwikkelingen'.

¹¹ CIA, *The World Factbook (Burundi)* (16 december 2004).

¹² Massamoorden vonden plaats in 1965, 1972, 1988, 1991 en vanaf 1993.

Situatie vanaf 1993

In juni 1993 werden presidents- en parlementsverkiezingen gehouden. In die tijd beheerste de Tutsi-partij Uprona de overheid en het leger. De verkiezingen leverden echter tegen alle verwachtingen in een overwinning op voor de kandidaat van de Hutu-partij *Front pour la Démocratie au Burundi (Frodebu)*, Melchior Ndadaye.

De geweldspiraal in Burundi begon in oktober 1993, toen president Ndadaye werd vermoord bij een staatsgreep door het Tutsi-gedomineerde Burundese leger. Daarop volgden massamoorden onder eerst de Tutsi- en vervolgens de Hutu-bevolking, waarbij 25.000 tot 50.000 Burundeses het leven lieten.¹³

De gevolgen van de gebeurtenissen in en na oktober 1993 zijn tot op heden voelbaar. Beide etnische groeperingen maakten zich schuldig aan ernstige schendingen van de mensenrechten tijdens en na de staatsgreep van oktober 1993. De politieke instellingen werden ernstig ontwricht doordat veel functionarissen gevlucht waren en niet op hun plaats terugkeerden. Hierdoor hadden internationale organisaties nog jarenlang na 1993 geen geëigende gesprekpartners bij de Burundese overheid.

In september 1994 tekenden de regering en de oppositie een overeenkomst die voorzag in machtsdeling op lokaal en nationaal niveau. De overeenkomst werd afgewezen door de leiding van de meer radicale (Tutsi) *Parti pour le Redressement National (Parena)*. Ook leidende Frodebu-leden (Hutu) zagen de overeenkomst als verraad.¹⁴

Etnische spanningen en geweld hielden aan in de tweede helft van 1994 en ontwikkelden zich in de loop van 1995 tot een toestand van bijna burgeroorlog. De regering, die steeds zwakker werd, verzocht herhaaldelijk om internationale interventie, maar omdat Uprona en het leger hier fel op tegen waren, was geen enkele staat bereid troepen te zenden.

Na deze periode van diverse politieke crises en etnische gewelddadigheden greep op 25 juli 1996 majoor Pierre Buyoya, een Tutsi die al eerder na een militaire staatsgreep van 1987 tot 1993 president was, opnieuw de macht. Buyoya werd interim-president van een overgangsrepubliek. Een deel van de politieke top van Frodebu vluchtte naar het buitenland en vormde de *Conseil National pour la Défense de la Démocratie (CNDD)* met als militaire vleugel de *Forces pour la Défense de la Démocratie (FDD)*.

---

¹³ Human Rights Watch, *Preparing for elections: Tightening control in the name of unity* (mei 2003), p. 4

¹⁴ Deze en de volgende alinea's zijn gebaseerd op: *Africa South of the Sahara 2001*

In augustus 1996 vormde Buyoya een multi-etnische regering, waarbij echter de Tutsi de dienst uitmaakten. Het eerder in 1993 gekozen maar buiten werking gestelde parlement (*Assemblée Nationale*) kreeg zijn bevoegdheden grotendeels terug.

Op 6 juni 1998 werd een overgangsgrondwet afgekondigd en op 12 juni 1998 trad een nieuwe door Buyoya benoemde regering aan met een meer proportionele verdeling van ministersposten onder Hutu en Tutsi.

Arusha vredesbesprekingen

Eind juni 1998 begonnen in Arusha (Tanzania) vredesbesprekingen, waaraan in totaal 19 verschillende meer gematigde partijen en groeperingen (zowel Hutu als Tutsi) deelnamen. Dit mondde op 28 augustus 2000 uit in een vredesovereenkomst tussen de (door het leger beheerste) regering en de meeste partijen. De *Forces pour la Défense de la Démocratie (FDD)* en de *Forces Nationales pour la Libération (Palipehutu-FNL)*, die niet aan de onderhandelingen hadden deelgenomen, distantieerden zich van het vredesakkoord.¹⁵

Een punt waarover pas na lang onderhandelen overeenstemming werd bereikt, was de vraag wie president zou zijn tijdens de overgangperiode. Op 1 november 2001 trad de overgangsregering aan, die gedurende de eerste 18 maanden onder leiding stond van president Buyoya, een Tutsi, met als vice-president Domitien Ndayizeye, een Hutu van Frodebu. Op 29 april 2003 werd Ndayizeye president tijdens de tweede termijn van de overgangperiode. Vice-president werd Alphonse Kadege, een Tutsi van Uprona. Nadat Kadege zich begin november 2004 tegen de nieuwe (post-transitie) grondwet had uitgesproken en daardoor het verkiezingsproces ondermijnd dreigde te worden, ontsloeg president Ndayizeye hem en werd hij vervangen door Frédéric Ngenzebuhoro, eveneens een Tutsi van Uprona.¹⁶ De ministersposten waren gedurende beide perioden gelijkelijk verdeeld onder Hutu en Tutsi. Begin 2002 werden het overgangsparlement en de overgangssenaat geïnstalleerd, eveneens met een gelijke zetelverdeling onder Hutu en Tutsi. Na zijn machtsoverdracht bleef Buyoya als senator politiek actief.

Nog tijdens het interim-presidentschap van Buyoya werden door het overgangsparlement op 16 april 2003 twee wetten aangenomen, zoals in het Arusha-akkoord was voorzien. De eerste was een genocidewet, die voorziet in de oprichting van een internationale juridische onderzoekscommissie voor genocide

---

¹⁵ De FDD is de gewapende vleugel van de *Conseil National pour la Défense de la Démocratie (CNDD)*. De FNL is een rebellengroepering, die zich heeft afgesplitst van de *Parti pour la Libération des Peuples Hutu (Palipehutu)*. Zie verder bijlage 6.2 'Overzicht politieke partijen en rebellengroepen'.

¹⁶ Reuters, *Burundi parliament names new vice president* (12 november 2004). Zie ook § 'Politieke ontwikkelingen' (Transitieperiode).

en oorlogsmisdrijven begaan tussen 1 juli 1962 en de datum van afkondiging van de wet. De tweede wet betreft de oprichting van een Waarheids- en Verzoeningscommissie, inmiddels goedgekeurd door de senaat (medio november 2004) en presidentieel vastgesteld (eind december 2004). Nog niet duidelijk is, wanneer deze commissie haar werk kan beginnen.¹⁷

Na het aantreden van de overgangsregering en de komst, in het najaar van 2001, van de Zuid-Afrikaanse beschermingsmacht (*South African Protection Support Detachment, SAPSD*) keerden meer dan 30 prominente Hutu-politici uit ballingschap terug om deel te nemen aan het politieke leven. Tegelijkertijd echter intensiveerden de rebellenbewegingen FDD en FNL hun aanvallen.

Onder zware internationale druk kwam na diverse onderhandelingen, waaraan de FNL echter niet deelnam, op 3 december 2002 in Pretoria een staakt-het-vuren overeenkomst tussen regering en FDD tot stand. De overeenkomst bevatte een programma in drie etappes: ontwapening, demobilisatie en herintegratie van de strijdende partijen. Zowel het regeringsleger (*Forces Armées du Burundi, FAB*) als de FDD-rebellen moesten met hun wapens worden ondergebracht in verscheidene kampen, verspreid over het land, onder supervisie van een vredesmacht van de Afrikaanse Unie (*African Mission in Burundi, AMIB*), bestaande uit militairen uit Ethiopië, Mozambique en Zuid-Afrika. Vanaf 1 juni 2004 nam de VN-vredesmissie *l'Opération des Nations Unies au Burundi (ONUB)* de taken van de AMIB over en werd de vredesmacht uitgebreid met militairen uit Nepal en Pakistan.¹⁸

ONUB

L'Opération des Nations Unies au Burundi (ONUB) kreeg een mandaat om de Burundese regering te helpen bij de uitvoering van het DDR-programma (*Disarmament, Demobilisation and Reintegration*) en bij de hervorming van leger en politie (*Security Sector Reform, SSR*).

ONUB moet Burundi ondersteunen bij de uitvoering van de Arusha-akkoorden. Het mandaat voor de missie, dat voornamelijk beperkt blijft tot monitoring, was aanvankelijk afgegeven voor een periode van zes maanden, maar is inmiddels met

---

¹⁷ World News Connection, *Debate on Truth and Reconciliation Commission stalls in Burundi parliament* (26 augustus 2004) en AFP, *Burundi: La Commission nationale pour la vérité et la réconciliation est instituée* (5 januari 2005). Zie ook § 3.4.5 'Rechtsgang' (Mensenrechten).

¹⁸ UNSC, S/RES/1545 (2004) en AP, *First Nepalese troops arrive in Burundi as part of UN-force* (8 augustus 2004). Zie ook § 2.5 'Veiligheidssituatie'.

nog eens zes maanden verlengd tot 1 juni 2005.¹⁹ Kernpunten uit het mandaat zijn onder meer:

- het verzekeren van naleving van de staakt-het-vuren overeenkomsten;
- het bevorderen van wederzijds vertrouwen tussen de diverse gewapende eenheden;
- het verzekeren van de veiligheid bij de pre-ontwapenings *assembly areas*, het bijdragen aan ontwapening van milities en het bewaken van wapenopslagplaatsen;
- het uitvoeren van de ontwapenings- en demobilisatie aspecten van het nationale DDR-programma;
- het ontwapenen en demobiliseren van FAB en FDD-rebellen, het observeren van de inkwartiering van de betreffende eenheden en het monitoren van de opslagplaatsen van zware wapens;
- het waarnemen en onderscheppen van de illegale stroom van wapens via het Tanganyikameer;
- het creëren van een veilige situatie ten behoeve van humanitaire hulp en het faciliteren van vrijwillige terugkeer van vluchtelingen en ontheemden;
- het creëren van veilige omstandigheden voor het houden van de verkiezingen;
- het beschermen van de burgerbevolking.

Bovendien is ONUB opgedragen de Burundese autoriteiten te assisteren bij:

- het bewaken van de grenzen, in het bijzonder in Cibitoke;
- het doorvoeren van institutionele hervormingen van leger en politie en het opzetten van een nieuwe, geïntegreerde defensie- en politiemacht (SSR);
- het verkiezingsproces;
- het hervormingsproces van de justitiële sector;
- het bevorderen en beschermen van de mensenrechten, in samenwerking met de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten (*Office of the High Commissioner for Human Rights, OHCHR*).

De missie staat onder leiding van de Speciaal Vertegenwoordiger van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties (SV-SGVN) Carolyn McAskie en bestaat uit 5.650 militairen, inclusief 200 militaire waarnemers en 125 stafofficieren, 120 man civiele politie en de benodigde civiele staf. De kern van ONUB bestaat uit troepen van de voorgaande missie AMIB.²⁰

---

¹⁹ AFP, *Le mandat de la mission de l'Onu au Burundi renouvelé pour six mois* (2 december 2004) en Reliefweb, *OCHA-Burundi Situation Report 22 Nov - 5 Dec 2004* (5 december 2004).

²⁰ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 30, 31 en 32 (15 november 2004).

2.4 Politieke ontwikkelingen

Het vredesproces in Burundi is fragiel en valt of staat met de in Arusha gemaakte afspraken, waarvan het tijdsfad een belangrijk element is.

Stand van het vredesproces

Vanaf augustus 2003 vonden onder leiding van het *Regional Initiative for Peace in Burundi (RI)*²¹ vredesonderhandelingen plaats tussen de regering en de FDD. Deze besprekingen resulteerden op 8 oktober 2003 in de ondertekening van een principe-akkoord (*Pretoria Protocol on Political Defence and Security Power Sharing in Burundi*) door president Ndayizeye en de leider van de FDD, Pierre Nkurunziza, over de politieke machtsdeling tussen regering en FDD. Eveneens werden afspraken gemaakt over opname van de rebellen in het nieuwe nationale leger (*Burundi National Defence Force, BNDF*): 60% militairen uit het bestaande regeringsleger en 40% FDD-strijders, met gelijke verdeling van de commandofuncties onder Hutu en Tutsi, zoals overeengekomen in het Arusha-vredesakkoord.

Op 24 november 2003 werd Nkurunziza benoemd tot minister van Staat. Voorts werden FDD-leden opgenomen in de regering en gingen deel uitmaken van het parlement.

FNL

Na ondertekening van de staakt-het-vurenovereenkomst door en deelname aan het vredesproces van de FDD (vanaf december 2002) raakte de FNL steeds verder geïsoleerd en zag zich uiteindelijk, mede op aandrang van het Regionaal Initiatief (RI), genoodzaakt zitting te nemen aan de onderhandelingstafel. Echter, de FNL kwam steeds gemaakte afspraken niet na.

Tijdens de top van het RI in Dar es Salaam op 5 en 6 juni 2004 spraken de staatshoofden uit de regio af om reisrestricties op te leggen aan de leiders van de FNL en werd een oproep gedaan aan de Afrikaanse Unie (AU) om aanbevelingen te doen voor passende politieke en juridische maatregelen, indien de FNL zich niet binnen drie maanden bij het vredesproces zou aansluiten.²²

Vanaf begin 2004 hebben informele gesprekken plaatsgehad met de FNL. In januari 2004 vond in Nederland (Oisterwijk) overleg plaats tussen een delegatie van de FNL en de Burundese president Ndayizeye. Op 17 en 18 juli 2004 had de FNL contact met de SV-SGVN McAskie. Tijdens deze gesprekken gaf de FNL

---

²¹ In het *Regional Initiative for Peace (RI)* zijn de meest betrokken landen uit de regio vertegenwoordigd: Uganda als voorzitter, Tanzania als mediator en Zuid-Afrika als facilitator.

²² UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 11 (25 augustus 2004).

aan de wapens te willen neerleggen en deel te nemen aan het DDR-programma. Wel stelde de rebelligroepering dat de VN de FNL-strijders bescherming moest bieden. De FNL herhaalde daarbij het Arusha-vredesakkoord niet te erkennen, omdat zij niet bij de totstandkoming ervan was betrokken en het akkoord slechts zag als een mechanisme voor politieke machtsdeling. De regering reageerde met scepsis op deze uitspraken, omdat de FNL zijn aanvallen op de FAB in deze periode juist had geïntensiveerd.²³

Op 2 augustus 2004 bood de FNL een wapenstilstand aan, op voorwaarde dat de ontheemden in Bujumbura Rural in de gelegenheid zouden worden gesteld om terug te keren naar hun plaats van herkomst, dat CNDD/FDD zou terugkeren naar de *assembly areas* en dat de FAB zou terugkeren naar de kazernes. ONUB zou de activiteiten van de FNL in het veld moeten verifiëren. Sceptisch over de intenties van de FNL wees de regering het aanbod voor het moment af, al werd er wel op gezinspeeld dat men er in later stadium eventueel op terug wilde komen. In de periode hierna namen de spanningen in het westen van Burundi, met name in Bujumbura Rural, geleidelijk steeds verder toe.²⁴

Gatumba

Deze spanningen escaleerden op 13 augustus 2004, toen in het UNHCR-transitkamp Gatumba circa 160 Congolese Tutsi-vluchtelingen werden vermoord en meer dan 100 ernstig gewond raakten.²⁵ De aanval, waarbij gebruik gemaakt werd van automatische wapens, knuppels, kapmessen en granaten, leek goed voorbereid te zijn. Etnische haat zou mogelijk het motief geweest kunnen zijn.²⁶

Slachtoffers waren voornamelijk vrouwen, kinderen en ouderen, behorend tot de Banyamulenge (een Congolese Tutsi-stam) die uit de regio Zuid-Kivu in de DR Congo waren gevlucht vanwege gevechten tussen militairen van het Congolese regeringsleger en plaatselijke milities. De Banyamulenge-vluchtelingen waren het specifieke doelwit; vluchtelingen uit andere etnische groepen en Burundese teruggekeerden werden ontzien.

Op 16 augustus 2004 zijn de slachtoffers begraven in een (tijdelijk) massagraf. De begrafenis werd bijgewoond door president Ndayizeye en een groot aantal hoogwaardigheidsbekleders, waaronder Rwandese en Congolese delegaties, en

---

²³ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 11 (25 augustus 2004).

²⁴ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 12 (25 augustus 2004).

²⁵ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 13 (25 augustus 2004) en ANP, *Massabegravenis voor slachtoffers massamoord Burundi* (15 augustus 2004)

²⁶ ANP, *Bloedbad in Burundees vluchtelingenkamp (3)* (14 augustus 2004) en HRW briefing paper, *Burundi: the Gatumba Massacre* (september 2004)

door een Nederlandse parlementaire delegatie, die toevallig op dat moment in Burundi was.²⁷

Hoewel de FNL de aanval onmiddellijk opeiste, waren er ooggetuigenverslagen die reppen van een FNL-aanval op het nabijgelegen FAB- en politiekamp, terwijl Congolese Mayi-Mayi en Rwandese ex-FAR/Interahamwe (FDLR) de aanval op het vluchtelingenkamp zouden hebben uitgevoerd. De Burundese President Ndayizeye sprak zijn zorg uit over een mogelijke alliantie van FNL met Mayi-Mayi en ex-FAR/Interahamwe.²⁸ Later herhaalde de FNL de aanval op het kamp te hebben uitgevoerd. FDLR ontkende iedere betrokkenheid.²⁹

Op verzoek van de VN-Veiligheidsraad begon een gezamenlijk MONUC³⁰/ONUB-team op 16 augustus 2004 met een onderzoek naar de ware toedracht van de massamoord. In het op 25 oktober 2004 verschenen VN-rapport werd aangegeven dat op grond van de verkregen informatie en bewijzen geen eenduidige conclusie kon worden getrokken ten aanzien van de toedracht van de moordpartij. Volgens getuigenissen van overlevenden zouden behalve de FNL ook andere groeperingen aan de moordpartij hebben deelgenomen. Dit kon echter niet uit onafhankelijke bron worden bevestigd. Wel kon uit de beschikbare informatie worden opgemaakt dat de aanval op Gatumba vermoedelijk zorgvuldig en gecombineerd door de al eerder genoemde partijen moet zijn voorbereid. Het VN-onderzoeksteam drong aan op zowel een nationaal als een internationaal gerechtelijk onderzoek, respectievelijk door de Burundese regering in nauwe samenwerking met de DRC en Rwanda en door het Internationaal Strafhof. Het is momenteel nog niet bekend, wanneer met een dergelijk onderzoek wordt gestart.³¹

Na het bloedbad in Gatumba sloot de Burundese regering op 15 augustus 2004 de grens met de DRC en verscherpte de controles bij de grens en in de nabij de grens gelegen vluchtelingenkampen.³² Kort daarop sloot ook de DRC haar grens met het buurland. Op 26 augustus 2004 heropende Burundi de grens weer, nadat de spanningen in de Grote-Merenregio enigszins waren afgenomen. Ook economische redenen speelden een rol, want de plaatselijke bevolking is zeer

---

²⁷ IRIN, *Burundi: Grief and anger at mass burial of massacre victims* (17 augustus 2004)

²⁸ ANP, *VN eisen bestraffing daders bloedbad Burundi (2)* (16 augustus 2004) en UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 14 en 15 (25 augustus 2004).

²⁹ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 13 (25 augustus 2004).

³⁰ *Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo.*

³¹ UN News Service, *UN-report on mid-August massacre of refugees in Burundi unable to pin blame* (25 oktober 2004), UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 47 en 48 (15 november 2004) en AP, *Security Council threatens 'appropriate measures' against rebels blocking peace* (2 december 2004).

³² ANP, *Burundi sluit grens met Congo na slachtpartij (4)* (16 augustus 2004).

inkomensafhankelijk van de grensoverschrijdende handel.³³ Aanvankelijk hield de DRC haar grens met Burundi nog gesloten, maar heropende deze twee dagen later eveneens met als doel de handel tussen beide landen weer op gang te brengen.³⁴ En marge van de regionale top in Dar es Salaam op 18 augustus 2004 (zie volgende paragraaf) kwamen de presidenten van Burundi en de DRC, Ndayizeye en Kabila, overeen samen te werken om de spanningen in de regio te verminderen.³⁵

Einde van de transitieperiode

Burundi staat op het punt een nieuwe fase van zijn geschiedenis in te gaan. De transitieperiode, die de overgang markeert van de burgeroorlog naar een democratische rechtsstaat, is begonnen op 1 november 2001 en zou aflopen op 31 oktober 2004, maar is inmiddels verlengd tot april 2005. Zoals in het Arusha-akkoord is voorzien, wordt de transitie voltooid met een referendum over de nieuwe grondwet, de verkiezingen op 'colline'-niveau, op commune-niveau, voor de nationale assemblee en de presidentsverkiezingen.³⁶

Vanaf 1 juni 2004 werden de onderhandelingen tussen de voornaamste partijen in Burundi voortgezet over het verkiezingsproces en over de machtsdeling die verankerd moest worden in de nieuwe grondwet voor de periode na de transitie. Een reeks van gesprekken tussen regering en gewapende groepen en partijen vond plaats onder leiding van de Zuid-Afrikaanse facilitator, vice-president Jacob Zuma, in zowel Bujumbura als Pretoria. Sinds het aantreden van Carolyn McAskie als Speciaal Vertegenwoordiger van de SGVN (25 juni 2004) speelt ook de VN in toenemende mate een faciliterende rol in deze onderhandelingen.³⁷

De onderhandelingen draaiden in deze periode in feite om enkele eisen van de door Tutsi gedomineerde partijen voor een voor hen gunstiger verdeling van de macht dan in het Arusha-akkoord is afgesproken. Zij hadden gevraagd om een afwisselend presidentschap uit Hutu- en Tutsi-partijen en één (Tutsi) vice-president met een vetorecht, in plaats van twee vice-presidenten (één uit beide etnische groeperingen), zoals voorzien was in 'Arusha'. Bovendien zou de interimperiode 10 jaar moeten duren, in plaats van 5 jaar. Een andere belangrijke eis was dat tenminste 70% van de voor hen gereserveerde zetels in het parlement (40%) wordt vervuld door Tutsi-vertegenwoordigers van door Tutsi gedomineerde

---

³³ IRIN, *Burundian has re-opened its borders with the DRC* (26 augustus 2004)

³⁴ ANP, *Congo heropent grens met Burundi* (28 augustus 2004)

³⁵ IRIN, *Burundi: grief and anger at mass burial of massacre victims* (17 augustus 2004) en UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 16 (25 augustus 2004).

³⁶ IRIN, *Burundi: Tutsis finally accept interim constitution* (1 november 2004).

³⁷ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 2 (25 augustus 2004).

partijen en dat de overige 30% wordt vervuld door Tutsi-vertegenwoordigers, maar dan van de door Hutu gedomineerde partijen.³⁸ Dit zou er feitelijk op neerkomen dat de door Tutsi gedomineerde partijen een quotum toebedeeld zouden krijgen. De door Hutu gedomineerde partijen verwierpen deze eisen, evenals facilitator Zuma, omdat men deze ondemocratisch en bovendien niet conform de Arusha-afspraken achtte.³⁹

Tijdens onderhandelingen van 18 tot 21 juli 2004 in Pretoria herhaalde de facilitator dat de afspraken in 'Arusha' gerespecteerd moesten worden. Toenmalig vice-president Kadege (Uprona) verklaarde hierop dat hij de discussies afwees, omdat de Hutu-partijen bevoordeeld werden (22 juli 2004). Om de patstelling te doorbreken zijn daarna op 4, 5 en 6 augustus 2004 nieuwe besprekingen gevoerd in Pretoria. CNDD/FDD-leider Nkurunziza was hierbij niet aanwezig, omdat zijn partij de jaarlijkse conferentie had. De onderhandelingsronde leverde op dat een twintigtal partijen de door Zuma voorgestelde formule voor machtsdeling accepteerde, terwijl zes Tutsi-partijen deze overeenkomst verwierpen. Deze formule hield in dat Hutu 60% van de ministersposten zullen bezetten en Tutsi 40%, de senaat op fifty-fifty basis wordt verdeeld, de gemeenteraden volgens de verdeelsleutel 67% en 33% en de overheidsbedrijven 60% en 40%.⁴⁰

In Pretoria werd eveneens besloten een onafhankelijke kiesraad (*Commission Nationale Electorale Indépendante, CENI*) in te stellen om de aanstaande verkiezingen in goede banen te leiden. De benoeming van de leden van de CENI vond plaats op 31 augustus 2004. De CENI bestaat uit drie Hutu en twee Tutsi: voorzitter is Jean Paul Ngarambe, een Hutu, en vice-voorzitter Léonard Nduwayo, een Tutsi. De andere leden zijn: Clothilde Niragira, een Hutu, Liberate Kiburago, een Tutsi, en de katholieke priester Aster Kana, een Hutu.⁴¹ Gedurende de laatste weken van augustus 2004 gingen de onderhandelingen over de nieuwe grondwet achter de schermen door op kabinetsniveau.⁴²

Op 18 augustus 2004 vond in Dar es Salaam de 22ste topontmoeting plaats van het *Regional Initiative for Peace in Burundi (RI)*. Aanwezig waren onder meer de presidenten van Burundi, de DRC, Mozambique, Zuid-Afrika en Zambia, de vice-presidenten van Zuid-Afrika en Uganda, de minister van Buitenlandse Zaken van Rwanda en vertegenwoordigers van de AU en de VN. Tijdens deze top werden de

---

³⁸ In Burundi zijn politieke partijen wettelijk verplicht tenminste 30% uit iedere etnische groep in hun gelederen te hebben.

³⁹ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 3 (25 augustus 2004).

⁴⁰ Burundi Press Agency, *Burundi: twenty out of 30 parties sign agreement on power in Sout Africa* (6 augustus 2004)

⁴¹ AP, *Burundi's parliament approves electoral commission to oversee first democratic ballot in decade* (31 augustus 2004).

⁴² IRIN, *Parliament creates electoral commission* (1 september 2004).

voorstellen over machtsdeling, die besproken waren tijdens de laatste onderhandelingen in Pretoria (4 t/m 6 augustus 2004), formeel bekrachtigd. Ook werd Burundi een deadline opgelegd om per 29 augustus 2004 de leden van CENI benoemd te hebben (zoals hierboven vermeld, vond benoeming op 31 augustus 2004 plaats) en binnen drie weken daarna een ontwerp-grondwet gereed te hebben. Bovendien spraken de staatshoofden een veroordeling uit over de slachting bij Gatumba en werd de FNL tot terroristische organisatie verklaard, waardoor (althans voorlopig) de FNL buiten het vredesproces wordt gehouden.⁴³

Voortgang verkiezingen

Vanwege het grote belang van de verkiezingen voor het vredesproces is het noodzakelijk dat de administratieve organisatie ervan in zeer korte tijd van de grond wordt opgebouwd, hetgeen echter bemoeilijkt wordt omdat een deel van het noodzakelijke wettelijke kader nog niet aanwezig is. Een andere obstakel is de kiezersregistratie. Een verantwoorde kiezersregistratie is niet mogelijk zolang de betrouwbaarheid van de bevolkingsregisters niet is vastgesteld, hetgeen nog moeilijker wordt naarmate meer vluchtelingen terugkeren.

Op 7 september 2004 maakten de belangrijkste zes Tutsi-gelieerde partijen onder leiding van toenmalig vice-president Alphonse Kadege bekend de kabinetsbijeenkomsten voorlopig te zullen boycotten, omdat zij het nog steeds niet eens waren over de machtsdeling. Als gevolg hiervan kon het kabinet geen overeenstemming bereiken over de ontwerp-grondwet; de onderhandelingen waren in feite geblokkeerd. Overeenstemming was echter belangrijk, omdat de ontwerp-grondwet clausules bevat die de transitie kon verlengen tot het moment waarop de verkiezingen zouden hebben plaatsgevonden.⁴⁴

Teneinde een mogelijke doorbraak te forceren riep president Ndayizeye op 15 september 2004 de assemblee en de senaat in een gezamenlijke zitting bijeen om de ontwerp-grondwet door te spreken. Dit resulteerde op 18 september 2004 in een aanname van de ontwerp-grondwet door assemblee en senaat met 189 stemmen op een totaal van 274, iets meer dan de vereiste tweederde meerderheid. Wel werd de zitting geboycot door dezelfde zes Tutsi-gelieerde partijen die eerder onder leiding van Uprona de compromissen van Pretoria en Dar es Salaam verwierpen en kabinetszittingen boycotten. Toch heeft een viertal Uprona-leden aan de beraadslagingen deelgenomen en vóór de ontwerp-grondwet gestemd, onder wie naar verluidt ook voormalig president Buyoya.

Daarop volgend kwam op 20 oktober 2004 het overgangsparlement op verzoek van president Ndayizeye in een speciale zitting bijeen. Het parlement nam –

---

⁴³ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 18 (25 augustus 2004).

⁴⁴ IRIN, Burundi: Transition stalled over constitution (10 september 2004).

conform het slotcommuniqué van het Regionaal Initiatief (RI) tijdens de bijeenkomst in Nairobi op 15 oktober 2004 – de ontwerp-grondwet aan als overgangsgrondwet, ondanks boycot door Tutsi-hardliners die zich toch nog bleven verzetten tegen de nieuwe grondwet en de daarin voorgestelde machtsdeling.

Uiteindelijk verklaarden de Tutsi-partijen begin november 2004 dat zij zich niet langer meer zouden verzetten tegen het akkoord van Pretoria, het tijdsfad voor de verkiezingen, alsmede de ontwerp-grondwet.⁴⁵ Hierdoor kwam de weg vrij naar de verkiezingen. Ook de radicale voorzitter van Uprona, Manwangari, ging akkoord. Alleen vice-president Kadege bleef zich verzetten. Nadat hij tijdens een openbaar optreden pleitte voor uitstel van het constitutioneel referendum, heeft president Ndayizeye hem op 10 november 2004 uit zijn functie ontheven. Uprona accepteerde na overleg het ontslag de facto door een nieuwe kandidaat voor te dragen: de huidige voorzitter van het overgangsparlement, Frédérique Ngenzebuhoro. Deze is op 15 november 2004 officieel aangetreden. Overigens komt Ngenzebuhoro, net als Kadege en Buyoya, uit Bururi (dezelfde groep vertrouwelingen van Buyoya).⁴⁶

Inmiddels heeft president Ndayizeye de wet ten behoeve van de overgangsgrondwet afgekondigd en werd besloten de organisatie van de verkiezingen conform het tijdsfad van de CENI te laten plaatsvinden.⁴⁷ De datum voor het constitutioneel referendum was aanvankelijk bepaald op 20 oktober 2004, maar moest om logistieke redenen tot twee keer toe worden verschoven naar respectievelijk 26 november en 22 december 2004. Ook laatstgenoemde datum bleek niet haalbaar, waardoor het referendum opnieuw werd uitgesteld. Een nieuw tijdstip is tot op heden nog niet vastgesteld.⁴⁸ Maar met de aannme van de overgangsgrondwet door het parlement op 20 oktober 2004 werd een constitutioneel vacuüm nà 31 oktober 2004 vooralsnog voorkomen.⁴⁹

---

⁴⁵ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 10 (15 november 2004) en IRIN, *Tutsis finally accept interim constitution* (1 november 2004). Zie ook § 2.2 'Staatsinrichting'.

⁴⁶ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 11 (15 november 2004) en AP, *Burundi delays again a constitutional referendum* (18 november 2004).

⁴⁷ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 10 (15 november 2004) en AP, *Burundi delays again a constitutional referendum* (18 november 2004).

⁴⁸ IRIN, *Referendum postponed because of delayed voter list* (14 december 2004) en Reuters, *Burundi president won't contest election* (27 december 2004).

⁴⁹ IRIN, *Tutsis finally accept interim constitution* (1 november 2004) en UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 10 (15 november 2004). Zie ook § 2.2 'Staatsinrichting'.

Met de goedkeuring van het tijdspad en de instelling van de ontwerp-grondwet als overgangsgrondwet is een belangrijke horde genomen in het Burundese vredesproces. Dit neemt echter niet weg dat er nog enkele harde noten te kraken zijn. Het constitutioneel referendum en het proces van internationale waarneming dienen spoedig te worden gestart. Ook zullen de benodigde kieswetten met spoed moeten worden aangenomen. Ondanks deze obstakels verwacht de Burundese regering dat de organisatie van de verkiezingen op het nu geplande tijdstip (februari-april 2005) geen vertraging hoeft op te lopen.⁵⁰

2.5 Veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in Burundi werd in de verslagperiode gekenmerkt door oplopende spanningen met name in het westen van het land (Bujumbura Rural, Cibitoke en het grensgebied met de DRC). Dieptepunt was de aanval op het transitkamp Gatumba op 13 augustus 2004.⁵¹ In de rest van het land was de situatie relatief veilig. Wel deden zich geïsoleerde schendingen van de wapenstilstandsakkoorden voor, doordat geregeld eenheden van (voormalige) rebellengroeperingen zich tegen de gemaakte afspraken in buiten de *assembly areas* begaven.

Oplopende spanningen in grensgebied met de DRC

Gedurende de maanden mei en juni 2004 kwam als gevolg van vijandelijkheden tussen militairen van het Congolese regeringsleger en plaatselijke milities in Oost-Congo een toevloed van ongeveer 20.000 Congolese Tutsi-vluchtelingen uit de DRC naar Cibitoke en Bujumbura Rural in het westen van Burundi op gang. Zij werden ondergebracht in UNHCR-kampen bij de grens met de DRC. Vanwege de oplopende spanning in de grensregio deed de UNHCR nog wel pogingen om een groot deel van de vluchtelingenstroom over te brengen naar relatief veiliger gebieden meer landinwaarts, maar de meeste vluchtelingen wilden blijven in de nabijheid van hun achtergelaten bezittingen.

In Bujumbura Rural waren de FNL enerzijds en de FAB en de CNDD/FDD anderzijds meermalen verwickeld in schermutselingen. Deze vonden met name plaats eind juli 2004 in de communes Kabezi, Muhuta and Mutumba. De FNL gaf te kennen dat het zou doorgaan met aanvallen op burgers zolang de bevolking in Bujumbura Rural gebukt gaat onder het 'juk' van de regering. Dit leidde tot circa 30.000 ontheemden.

⁵⁰

AFP, *Présidentielle: M. Ndayizeye n'est pas candidat à sa succession* (27 december 2004).

⁵¹

Zie ook § 2.4 'Politieke ontwikkelingen' (Gatumba).

Na de aanval in Gatumba (13 augustus 2004) versterkte de FAB zijn aanwezigheid in Rugombo en Karurama (Cibitoke) en in Gatumba. ONUB bood hulp aan om de UNHCR-transitcentra in Rugombo en Karurama extra te beveiligen. Ook werd gewerkt aan de verplaatsing van de vluchtelingen naar veiliger gebieden in het binnenland (Gihinga in de provincie Mwaro). Slechts een gering aantal (circa 100) was per eind september 2004 door UNHCR naar deze nieuwe locatie vervoerd. Ondanks de nog steeds onveilige situatie gaven de meeste vluchtelingen er toch de voorkeur aan te blijven, teneinde controle te kunnen houden op hun achtergelaten bezittingen of terug te gaan naar de DRC.⁵² Inmiddels zijn de transitkampen gesloten; de voormalige bewoners zijn of overgebracht naar het binnenland of hebben hun eigen weg gekozen.

Nog steeds vinden geregeld intensieve gevechten plaats tussen het regeringsleger en de FNL, met name in Bujumbura Rural en ten zuiden van Bujumbura, waarbij aan beide zijden doden en gewonden vallen.⁵³

Als gevolg van de opgevoerde militaire druk zijn steeds meer kleine groepjes licht bewapende FNL-strijders vertrokken naar andere gebieden, waar zij zich geregeld schuldig maken aan gewapende roofovervallen. De onveiligheid is hierdoor in andere provincies toegenomen.⁵⁴

Ontwapening, demobilisatie en reïntegratie

Na ondertekening van het *Pretoria Protocol* op 8 oktober 2003, werd in vervolg hierop tussen de Burundese regering en de CNDD/FDD op 3 november 2003 overeenstemming bereikt inzake demobilisatie en reïntegratie van leger en rebellen in een nieuw nationaal leger over een periode van vier jaar (2004-2008). Onder toezicht van de VN-Vredesmissie ONUB, die het mandaat kreeg om de regering te helpen bij de uitvoering van het DDR (*Disarmament, Demobilisation and Reintegration*)- en SSR (*Security Sector Reform*)-programma, zullen circa 70.000 militairen en voormalige rebellen worden gedemobiliseerd. Het plan is dat onder toezicht van ONUB de te ontwapenen groeperingen zich verzamelen in een twaalfstal over het land verspreide kampen, de zogeheten *précantonnement*.⁵⁵

Op 29 november 2004 maakte de Burundese regering de start bekend van een demobilisatieprogramma voor de komende vier jaar van tenminste 55.000

---

⁵² UNHCR, *Second Burundi site agreed for Congolese refugees near insecure border* (20 augustus 2004) en UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 51 (25 augustus 2004).

⁵³ ANP/AFP, *Bijna vijftig doden door gevechten in Burundi* (2 januari 2005).

⁵⁴ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (15 november 2004).

⁵⁵ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 26 (25 augustus 2004), UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 26 (15 november 2004) en AFP, *Début de la démobilisation au Burundi, étape essentielle vers la paix* (2 december 2004).

regeringsmilitairen en ex-rebellen. Degenen die het eerst gedemobiliseerd worden, zijn vrijwilligers, ouderen, oorlogsinvaliden en kinderen. Training van eenheden voor een nieuwe leger- en politiemacht zal plaatshebben in het transitcentrum Muramya (50 km ten oosten van de hoofdstad Bujumbura). De regering maakte tegelijk bekend dat de defensie-uitgaven in die periode gereduceerd zullen worden van US\$ 62,7 miljoen in 2004 tot US\$ 23,7 miljoen in 2007.⁵⁶

Voor de integratie van eenheden in de nieuwe leger- en politiestructuur is nog geen operationeel plan gereed.⁵⁷ Wel is medio november 2004 door het parlement een wet aangenomen inzake het aantal en de verdeelsleutel van een nog nieuw te vormen leger (*force de défense nationale*) en politie-eenheid (*force de police nationale*): respectievelijk 30.000 en 20.000, gelijkelijk verdeeld onder Hutu en Tutsi.⁵⁸

De technische voorbereidingen van het DDR-proces waren eind oktober 2004 vrijwel voltooid. Op 15 juli 2004 kreeg de *Commission nationale chargée de la démobilisation, de la réinsertion et de la réintégration* de beschikking over het demobilisatiekamp in Gitega en in de periode erna ook over twee andere locaties. Deze centra zijn fysiek gereed gemaakt en ook zijn de nodige organisatorische voorbereidingen getroffen, zoals het werven en trainen van personeel, het opzetten van een provinciale opvangstructuur en het opzetten en trainen van de *Joint Liaison Teams* (die het demobilisatieproces moeten verifiëren).⁵⁹

Met steun van België, Frankrijk, het VK en Nederland is een kamp tot stand gebracht voor directe integratie van eenheden FAB en voormalige rebellen (Camp ESPOIR nabij Tenga, Bujumbura Rural). Dit kamp is sinds 18 augustus 2004 operationeel en wordt gebruikt voor een harmonisatieprogramma voor eenheden die gezamenlijk de eerste geïntegreerde veiligheidsbrigade van het nieuwe leger moeten vormen (2.400 manschappen).⁶⁰

---

⁵⁶ Reuters, *Burundi starts demobilising* (29 november 2004) en AP, *Burundi begins demobilising government soldiers and rebels as part of peace deal* (29 november 2004).

⁵⁷ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 22 (25 augustus 2004)

⁵⁸ AP, *Burundi begins demobilising government soldiers and rebels as part of peace deal* (29 november 2004), AFP, *Début de la démobilisation au Burundi, étape essentielle vers la paix* (2 december 2004) en Reuters, *Burundi sets up new army of rebels and government troops* (3 januari 2005).

⁵⁹ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 24 (25 augustus 2004) en AFP, *Début de la démobilisation au Burundi, étape essentielle vers la paix* (2 december 2004).

⁶⁰ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 23 (25 augustus 2004) en UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 21 en 22 (15 november 2004).

In de verslagperiode is onder meer op de volgende terreinen voortgang geboekt: de *Joint Liaison Teams* zijn opgezet en hun training is nagenoeg voltooid; ONUB is gereed om zijn taken uit te voeren (o.a. het garanderen van veiligheid, het ontwapenen en het bewaken van de wapenopslagplaatsen); de gewapende groepen hebben lijsten ingeleverd met namen en aantallen te demobiliseren manschappen; de demobilisatiecentra zijn gereed en binnenkort zullen ook de meeste provinciale kantoren bemand zijn; de informatiecampagne lijkt goed op gang te zijn gekomen; aan alle financieringscriteria van de Wereldbank is voldaan en de financiële steun aan het DDR-programma is vrijgegeven; er is een complete inventarisatie gedaan door de Wereldbank / MDRP⁶¹, ONUB, de belangrijkste ministers en donoren van de laatste openstaande problemen. De voornaamste resterende problemen zijn de harmonisatie van de rangen, het uitwerken en afstemmen van de reïntegratiestrategie, en de start van een speciaal programma voor demobilisatie van kindsoldaten.

Daarentegen is op het gebied van SSR nog weinig voortgang geboekt. Plannen voor de structuur van de nieuwe defensieorganisatie en politie zijn nog niet goedgekeurd door regering en parlement, en zijn bovendien niet gedeeld met ONUB of de bredere internationale gemeenschap. Mede als gevolg hiervan is het onduidelijk hoeveel (donor)geld Burundi nodig heeft om het nieuwe leger en de nieuw op te zetten politiemacht te bekostigen.⁶²

2.6 Regionale context

De binnenlandse conflicten en tegenstellingen in Burundi beperken zich niet tot het Burundese grondgebied en staan ook niet los van de bredere problematiek in het Grote-Merengebied. Hieronder worden de voornaamste elementen uit de betrekkingen van Burundi met de buurlanden belicht.

Rwanda

Rwanda en Burundi hebben elkaar historisch sterk beïnvloed. Van grote betekenis is dat een groot aantal Rwandesen in de periode voor de genocide lange tijd in Burundi heeft gewoond. De persoonlijke en familiebanden tussen burgers van beide landen zijn daardoor sterk. De regeringen van beide landen worden geconfronteerd met gerelateerde veiligheidsproblemen en werken soms samen om deze effectief aan te pakken. Aanleiding voor dergelijke samenwerking was bijvoorbeeld dat ex-FAR/Interhamwe regelmatig pogingen doen om via Noord-

---

⁶¹ *Multi-Donor Demobilisation and Reintegration Programme*

⁶² UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 24 en 25 (15 november 2005).

Burundi onrust te veroorzaken aan de zuidgrens van Rwanda. Daarbij zouden zij geholpen worden door FNL-elementen. Rwanda stelt zich ten aanzien van het vredesproces in Burundi belangstellend maar afzijdig op, en onderhoudt contacten met alle belangrijke betrokken partijen.

Tanzania

Tanzania was met name in de jaren negentig - in de persoon van Julius Nyerere -, maar ook in recente jaren, nauw betrokken bij de vredesbesprekingen voor Burundi. De betrokkenheid van Tanzania in het vredesproces van Burundi vindt haar oorzaak vooral in de wens het al jaren bestaande vluchtelingenprobleem op te lossen. Sedert decennia is het land de grootste ontvanger van Burundese vluchtelingen (circa 770.000).⁶³

Zuid-Afrika

Zuid-Afrika ziet sinds jaren vrede in Burundi als essentieel voor een brede vredesregeling in het gebied van de Grote Meren en heeft hard gewerkt om het conflict op te lossen, met inzet van hoge ambtenaren en politici bij de besprekingen van Arusha. Nelson Mandela is bemiddelaar sinds december 1999, en de vice-president, Jacob Zuma, onderhandelt afwisselend met de partijen sinds medio 2000. Daarnaast levert Zuid-Afrika een aanzienlijke bijdrage aan de opeenvolgende vredesmissies in Burundi: de Burundi-beschermingsmacht, de vredesmissie van de Afrikaanse Unie (AMIB) en nu de VN-vredesmissie in Burundi (ONUB).

DRCongo

Ondanks het vredesakkoord van Lusaka van 1999 bleef het conflict in Oost-Congo tussen het Congolese leger - met de hulp van de Interahamwe en de Mayi-Mayi milities - en anderzijds de *Rassemblement Congolais pour la Démocratie* (RCD) voortbestaan. De onderhandelingen in 2001 en 2002 over een staakt-het-vuren in Burundi vonden daardoor plaats in de context van een instabiele veiligheidssituatie in de regio. De Burundese overgangsregering, die in november 2001 aantrad, zette zich in voor een verbetering van de betrekkingen met de DRC. De aanval op het vluchtelingenkamp in Gatumba op 13 augustus 2004 bedreigde echter het vredesproces in Burundi en de inmiddels verbeterde betrekkingen met de DRC. Burundi en de DRC spraken met elkaar af gezamenlijk actie te ondernemen op basis van het onderzoek van ONUB/MONUC, dat uitsluitel moest geven over de precieze toedracht van de gebeurtenissen en de partijen die hiervoor verantwoordelijk waren. Inmiddels is op 25 oktober 2004 het VN-onderzoeksrapport verschenen, waarin werd aangegeven dat op grond van de verkregen informatie en bewijzen geen eenduidige conclusie kon worden

⁶³

UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 52 (25 augustus 2004).

getrokken ten aanzien van de toedracht. Het VN-onderzoeksteam drong aan op een gerechtelijk vervolgonderzoek op zowel nationaal als internationaal niveau.⁶⁴

2.7 Sociaal-economische situatie

Tien jaar burgeroorlog heeft duidelijke sporen achtergelaten op de levensstandaard en de sociaal-economische situatie in Burundi. Burundi staat op plaats 173 van 177 op de *Human Development Index* (HDI), de VN-index voor sociale ontwikkeling.⁶⁵

In 2003 had Burundi te kampen met een negatieve economische groei van 1 % op jaarbasis, wat de grote armoede en de al niet zo beste humanitaire situatie verder verslechterde. Daarbij vormen corruptie en patronage nog steeds een groot probleem, waartegen van overheidswege niet of nauwelijks wordt opgetreden.⁶⁶ Circa 67 % van de bevolking leeft van minder dan 1 US\$ per dag en 6% van de volwassen bevolking is HIV-positief. In 2003 zijn ongeveer 25.000 personen overleden aan AIDS. De kindersterfte is een van de hoogste ter wereld (114 per 1000). De levensverwachting bedraagt ongeveer 43 jaar, een terugval van bijna 10 jaar vergeleken met 1993.⁶⁷

De Burundese regering heeft met de Bretton Woods-instellingen afspraken gemaakt over een programma van economische hervormingen om de macro-economische situatie te stabiliseren, de economische groei te bevorderen en de armoede terug te dringen. De regering richt zich daarbij op een groei van 5% per jaar. Hiervoor is het noodzakelijk dat geweld uitblijft, de regenval normaal is en een substantieel aantal vluchtelingen terugkeert en het veld weer gaat bewerken (ongeveer 90% van de Burundese bevolking is voor haar bestaan direct of indirect afhankelijk van de landbouw). Ook heeft de regering zich tot doel gesteld de inflatie van 10% terug te brengen tot 5,5% door onder meer verlaging van de prijzen van de eerste levensbehoeften en het stabiliseren van de olieprijsen.⁶⁸

Op 29 juli 2004 organiseerde de SV-SGVN Carolyn McAskie een speciale bijeenkomst met de donorgemeenschap om te overleggen op grond van welke

---

⁶⁴ UN News Service, *UN-report on mid-August massacre of refugees in Burundi unable to pin blame* (25 oktober 2004) en UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 47 en 48 (15 november 2004). Zie ook § 2.4 'Politieke ontwikkelingen' (Gatumba).

⁶⁵ HDI, *Burundi: Human Development Report* (27 oktober 2004). www.hdr.undp.org/statistics.

⁶⁶ EIU, *Burundi: Country Profile 2004* (november 2004).

⁶⁷ CIA, *The World Factbook (Burundi)* (16 december 2004).

⁶⁸ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (25 augustus 2004).

criteria de eerder toegezegde donorstun (à 1,3 miljard US\$) daadwerkelijk uitgekeerd kan worden. Tot nu toe vielen de donorbijdragen tegen. Zo is bijvoorbeeld van het herziene *Consolidated Appeal* (voor humanitaire hulp) 31,2% gefinancierd (37,1 miljoen US\$ op een totaal bedrag van 119 miljoen US\$). Het blijkt dat donoren vooral behoefte hebben aan duidelijk gedefinieerde plannen, in het bijzonder op terrein van goed bestuur, ontwapening, demobilisatie en rehabilitatie (DDR-programma), hervorming van leger en politie (SSR-proces) en de verkiezingen. De donoren riepen de regering op om te zorgen voor transparantie wat betreft het defensiebudget en om spoedig een kiesraad in het leven te roepen.⁶⁹ Deze onafhankelijke kiesraad (*Commission nationale electorale indépendante, CENI*) is inmiddels op 31 augustus 2004 ingesteld.⁷⁰ Voorts maakte de Burundese regering op 29 november 2004 bij de start van het demobilisatie-programma voor vier jaar (2004-2008) bekend dat de defensie-uitgaven gereduceerd zullen worden van US\$ 62,7 miljoen in 2004 tot US\$ 23,7 miljoen in 2007. In dezelfde periode zal het sociale budget, waaronder gezondheid en onderwijs, worden verhoogd van US\$ 51,3 miljoen tot US\$ 75,8 miljoen.⁷¹

---

⁶⁹ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (25 augustus 2004).

⁷⁰ Reuters, *Burundi names independent electoral commission* (31 augustus 2004).

⁷¹ Reuters, *Burundi starts demobilising* (29 november 2004).

3 Mensenrechten

3.1 Inleiding

In de mensenrechtensituatie in Burundi is gedurende de verslagperiode weinig verbetering opgetreden. Het dieptepunt was uiteraard het bloedbad in Gatumba. Incidenteel vinden er door het hele land nog steeds schendingen plaats, in het bijzonder in Bujumbura Rural is de situatie ernstig te noemen. Zowel het regeringsleger als de rebellengroeperingen maken zich hieraan schuldig.⁷² In zijn algemeenheid is de onveiligheid toegenomen (diefstallen, overvallen, moorden).

3.2 Internationale verdragen en protocollen

Burundi is partij bij de belangrijkste verdragen op het terrein van de mensenrechten, te weten:

- het Internationale Convenant inzake Economische Sociale en Culturele Rechten (sinds 9 augustus 1990);
- het Internationale Convenant inzake Burger- en Politieke Rechten (sinds 9 augustus 1990), maar niet het daarop betrekking hebbende eerste optionele protocol betreffende het individueel klachtenrecht en het tweede optionele protocol betreffende afschaffing van de doodstraf;
- het Internationale Verdrag over Uitbanning van alle vormen van Discriminatie op grond van Ras (sinds 26 november 1977);
- het Verdrag over Uitbanning van alle vormen van Discriminatie tegen Vrouwen (sinds 7 februari 1992), evenals het optionele protocol betreffende alle in het verdrag genoemde vormen van discriminatie;
- het Verdrag tegen Marteling (sinds 20 maart 1993), maar niet het daarop betrekking hebbende optionele protocol;
- het Verdrag over de Rechten van het Kind (sinds 18 november 1990), evenals het optionele protocol met betrekking tot kinderen in gewapende conflicten (sinds november 2001), maar niet het optionele protocol met betrekking tot kinderprostitutie en -pornografie.⁷³

Verder is Burundi partij bij de Conventie van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid met betrekking tot Vluchtelingen (sinds december 1975), het Afrikaanse Handvest voor de Rechten van Mensen en Volkeren (sinds augustus 1989) en het Afrikaanse Handvest voor de Rechten en het Welzijn van het Kind (sinds augustus 2004).⁷⁴ Eind september 2004 heeft Burundi bovendien het Statuut van het

---

⁷² UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Operation in Burundi*, § 41 (25 augustus 2004)

⁷³ www.unhcr.ch/treaties / www.un.org / www.ohchr.org / www.hri.ca/uninfo/treaties

⁷⁴ www.africa-union.org/officialdocuments (27 augustus 2004)

Internationaal Strafhof (*International Criminal Court, ICC*), dat misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden moet berechten, geratificeerd.⁷⁵

Burundi voldoet nauwelijks aan de rapportageverplichtingen. Tot nu toe heeft het land alleen gerapporteerd over:

- het Internationale Convenant inzake Burger- en Politieke Rechten in 1991;
- het Internationale Verdrag over Uitbanning van alle vormen van Discriminatie op grond van Ras in 1997;
- het Verdrag over Uitbanning van alle vormen van Discriminatie tegen Vrouwen eenmalig in 2000, en
- het Verdrag over de Rechten van het Kind in 1998.

3.3 Toezicht

In Burundi houden zowel overheid als niet-gouvernementele mensenrechtenorganisaties zich bezig met toezicht op de naleving van de mensenrechten.

In het overgangskabinet zijn de mensenrechten ondergebracht bij het ministerie voor Institutionele Hervorming, Mensenrechten en Relaties met het Parlement. Minister is Déogratias Rungwamihigo, een Tutsi van de PRP (*Parti pour la Réconciliation du Peuple*). In het Arusha-akkoord werd overeengekomen een Nationale Mensenrechtencommissie op te richten, maar dit gebeurde tot op heden niet. Wel stelde de regering in 2001 een mensenrechtencommissie in die vooral klachten registreert. Alle leden van deze commissie zijn overheidsvertegenwoordigers. Rapporten van deze commissie worden niet gepubliceerd.⁷⁶

De belangrijkste niet-gouvernementele mensenrechtenorganisatie in Burundi is de *Ligue burundaise des droits de l'homme (Ligue Iteka)*, opgericht in 1990. Zij is de eerste onafhankelijke organisatie die zich bezighoudt met de mensenrechtensituatie in Burundi. De Ligue ondervindt geen noemenswaardige problemen met de autoriteiten in de uitoefening van haar werkzaamheden. Ligue Iteka heeft een programma ontwikkeld voor juridische bijstand en heeft een netwerk van mensenrechtenrapporteurs in de provincies. Vanwege de onveilige situatie in sommige gebieden van Burundi als gevolg van gevechten tussen regeringsleger en rebellen moeten deze rapporteurs vaak omzichtig te werk gaan. Jaarlijks publiceert Ligue Iteka mensenrechtenrapportages en iedere maand informatiebulletins in het Frans en Kirundi. Voorts onderhoudt Ligue Iteka een website (www.ligue-iteka.bi). De Ligue heeft vanaf 2003 bij regering en parlement

⁷⁵

Volkskrant, *Burundi erkent Strafhof* (24 september 2004).

⁷⁶

UNGA, A/58/448 *Situation of human rights in Burundi* (20 oktober 2003), p. 18

intensief gepleit voor ratificatie van het Statuut van het Internationaal Strafhof (ICC). Uit het feit dat Burundi eind september 2004 het statuut inderdaad heeft geratificeerd, mag blijken dat de Ligue invloed uitoefent op het politieke besluitvormingsproces.⁷⁷

Een tweede belangrijke niet-gouvernementele mensenrechtenorganisatie is de *Association Burundaise de Défense des Prisonniers (ABDP)*, opgericht in 1995. Zij beschikt eveneens over een juridisch bijstandsprogramma en voert met name onderzoeken uit op penitentiair terrein ter bevordering van een meer humanitaire behandeling en voor juridische bescherming van gevangenen in Burundi. Ook de ABDP ondervindt geen noemenswaardige hinder van de autoriteiten in de uitoefening van haar werkzaamheden.⁷⁸

Andere organisaties zijn de *Association pour la Protection des Droits Humains (APRODH)*, de *Ligue Burundaise pour l'Enfance et la Jeunesse (LIBEJEUN)* en de *Association pour la Défence des sans Défence (ADSD)*. Evenals Ligue Iteka en de ABDP worden deze organisaties van overheidswege niet noemenswaardig in hun werkzaamheden belemmerd.

Op 21 april 2004 verlengde de VN-mensenrechtencommissie (*Commission on Human Rights*) het mandaat van de Speciale Rapporteur voor Burundi, mevrouw Marie-Thérèse A. Keita Bocoum, niet. De Commissie besloot daarentegen in juli 2004 tot de aanstelling van een onafhankelijke expert, Akich Okola, ter ondersteuning van de inspanningen van de Burundese overheid op het gebied van mensenrechten. Deze onafhankelijke expert zal in 2005 verslag uitbrengen aan de Commissie.⁷⁹

De VN heeft sinds 1995 een kantoor van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten in Burundi. De medewerkers van dit kantoor zouden volgens de samenwerkingsovereenkomst met de Burundese regering volledige bewegingsvrijheid moeten genieten in Burundi. In de praktijk handelt de Burundese regering niet altijd in overeenstemming met deze overeenkomst.⁸⁰

---

⁷⁷ Iteka, *Rapport narratif d'activités de la Ligue burundaise des droits de l'homme Iteka*, § II.3 'lobbying législatif' (februari 2004) en Volkskrant, *Burundi erkent Strafhof* (24 september 2004).

⁷⁸ Amnesty International, *l'action des défenseurs des droits humains* (www.abarundi.org/droits, 27 oktober 2004).

⁷⁹ ECOSOC, E/CN.4/2004/L.96 *Resolution on the situation of human rights in Burundi* (19 april 2004), p. 6, en UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 46 (15 november 2004).

⁸⁰ UNGA, A/58/448 *Situation of human rights in Burundi* (20 oktober 2003), p. 17.

3.4 Naleving en schendingen

Gedurende de eerste helft van 2004 bestond er in Burundi een redelijke mate van optimisme over de naleving van de mensenrechten, maar sinds juli 2004 zijn de angst en onzekerheid voor mensenrechtenschendingen weer toegenomen als gevolg van gevechtshandelingen in Bujambura Rural tussen regeringsleger en FNL-rebellen. Ook was in Cibitoke en andere provincies sprake van een toenemend aantal hinderlagen en gewapende overvallen.

Veelal is de burgerbevolking dubbel slachtoffer van de gewapende strijd in Burundi. Enerzijds doden rebellen vaak willekeurig burgers vanwege vermeende collaboratie met het bewind of vanwege hun weigering 'belastingen' te betalen aan de rebellen. Anderzijds voert het leger veelal willekeurig represailles uit tegen burgers of dorpen die verdacht worden van collaboratie met de rebellen.

3.4.1 Vrijheid van meningsuiting

Hoewel de overgangsgrondwet van oktober 2001 voorziet in persvrijheid, ondervinden journalisten hinder bij het uitoefenen van hun werk in de vorm van intimidatie en beperking van hun toegang tot informatie. Toch kan gesteld worden dat gedurende de verslagperiode over het algemeen sprake is van verbetering in de situatie.

Bij wet is geregeld dat krantenartikelen vier dagen voor publicatie voorgelegd moeten worden aan een censuurambtenaar. Als gevolg hiervan passen journalisten zelfcensuur toe. In augustus 2003 werd een nieuwe perswet aangenomen, die de perswet van 1997 vervangt. De nieuwe wet bepaalt onder meer dat journalisten hun bronnen niet bekend hoeven te maken aan de gerechtelijke autoriteiten.⁸¹

De autoriteiten beheren de belangrijkste media, waaronder de enige regelmatig verschijnende krant (*Le Renouveau*, verschijnt drie keer per week), het enige televisiestation en twee radiostations. Burundi kent zeven onafhankelijke radiostations. Deze kunnen uitzenden zonder controle vooraf. Wel worden zij nauwlettend door de autoriteiten in de gaten gehouden.⁸²

---

⁸¹ Ligue Iteka (8 augustus 2003)

⁸² US Department of State, *Burundi: Country Report on Human rights Practices* (25 februari 2004).

3.4.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Hoewel de overgangsgrondwet voorziet in vrijheid van vereniging en vergadering, zijn deze rechten in de praktijk beperkt.

De vorming van maatschappelijke organisaties, mensenrechtenorganisaties en vakbonden moet door de overheid worden goedgekeurd. Toestemming wordt niet altijd verleend. Voor een demonstratie is goedkeuring vooraf nodig van het ministerie van Binnenlandse Zaken en de burgemeester. De overgangsgrondwet staat politieke demonstraties toe, maar over het algemeen worden openbare bijeenkomsten of politieke demonstraties verboden.

3.4.3 Vrijheid van godsdienst

De overgangsgrondwet voorziet in vrijheid van godsdienst, die in het algemeen ook door de autoriteiten wordt gerespecteerd. Voor zover bekend heeft discriminatie op basis van geloof gedurende de verslagperiode niet plaatsgevonden.

Burundi kent geen staatsgodsdienst. 62% van de bevolking behoort tot de katholieke kerk en 5% belijdt het protestantse geloof, met name anglicaans.⁸³ Naar schatting 10% is moslim. De rest van de bevolking (23%) hangt inheemse godsdiensten aan.⁸⁴ De laatste jaren is er een toenemend aantal kleine, lokale godsdienstige groeperingen die niet verbonden zijn met een van de grote godsdiensten. Sommige beloven hun aanhang miraculeuze genezingen van HIV/AIDS en andere ziekten. In Burundi zijn verscheidene buitenlandse zendingsgroepen actief, waaronder baptisten, Jehova's getuigen, pinkstergemeente en zevende-dag-adventisten.⁸⁵

Religieuze groeperingen dienen een hoofdkwartier in Burundi te hebben en zich in te schrijven bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat de leiders en hun activiteiten in de gaten houdt. Er zijn geen gevallen bekend waarbij inschrijving van een religieuze groepering is geweigerd.⁸⁶

---

⁸³ In Burundi zijn vijf anglicaanse bisdommen; elk bisdom telt tenminste 20 kerken.

⁸⁴ CIA, *The World Factbook (Burundi)* (16 december 2004).

⁸⁵ US Department of State, *Burundi: International Religious Freedom Report 2004* (november 2004).

⁸⁶ US Department of State, *Burundi: International Religious Freedom Report 2004* (november 2004).

Hoewel niet bij wet geregeld kunnen religieuze groeperingen belastingvrijstelling krijgen op geïmporteerde religieuze goederen, bestemd voor de kerk, en op geïmporteerde goederen, bestemd voor sociale ontwikkelingsdoeleinden. Over deze vrijstellingen moet per keer onderhandeld worden met het ministerie van Financiën. Er zijn geen aanwijzingen dat bij het toekennen van de belastingvrijstelling bepaalde groeperingen anders worden behandeld dan andere.⁸⁷

3.4.4 Bewegingsvrijheid

De overgangsgrondwet voorziet in bewegingsvrijheid, maar toch wordt die van Burundese burgers in het land zelf regelmatig door de autoriteiten beperkt door bijvoorbeeld wegversperringen op uitvalswegen. Voorts was in de verslagperiode de avondklok vanaf 24.00 uur voor heel Burundi nog steeds van kracht. Ook vinden geregeld persoonscontroles plaats; bij het niet kunnen tonen van identiteitspapieren loopt betrokkene het risico gearresteerd te worden.

Identificatieplicht

Vanaf 12-jarige leeftijd wordt iedereen in Burundi geacht zich te kunnen identificeren. Dit hoeft niet noodzakelijkerwijs met een identiteitskaart, die vanaf 18 jaar verplicht is, maar kan ook met een schoolkaart of een paspoort. Ieder schoolgaand kind heeft vanaf de eerste klas van de lagere school gedurende de hele schooltijd een *carte scolaire*, voorzien van een pasfoto.

De aanvraag van een identiteitskaart loopt via het kantoor van de gemeente (*Bureau Communal*), waar de namen van de ouders en de registratie van de aanvrager bij de burgerlijke stand moeten worden opgegeven. Voorts moet de aanvrager persoonlijk twee pasfoto's afgeven en tegelijk een vingerafdruk plaatsen. Het afhalen van de gereed zijnde identiteitskaart kan gebeuren door een gemachtigde derde. Er wordt daarnaast in Bujumbura ook een centrale registratie van identiteitskaarten bijgehouden. Een identiteitskaart wordt uitgegeven door het kantoor van de Administrateur van de Commune. Bij verlies van een identiteitskaart moet de betrokkene bij de *Chef de Colline* een officiële verklaring van verlies laten opmaken, op vertoon waarvan door de Administrateur van de Commune een duplicaat van de identiteitskaart wordt verstrekt.

Er doet zich veel fraude voor met identiteitskaarten. Met name in de wijk Buyenzi in Bujumbura blijken veel vervalsers actief. Van overheidswege wordt echter niet consequent opgetreden tegen de aanpak van dit probleem.

⁸⁷

US Department of State, *Burundi: International Religious Freedom Report 2004* (november 2004).

Bij het niet kunnen tonen van identiteitspapieren loopt betrokkene het risico gearresteerd te worden. Dit risico is met name groter voor niet-schoolgaande jongeren, aangezien die vaak niet over papieren beschikken. Volgens de geldende procedure wordt betrokkene in hechtenis genomen en na betaling van een boete na maximaal een etmaal vrijgelaten, meestal nadat een familielid is langsgekomen om de identiteit te bevestigen. De praktijk is echter anders. Wordt men gedetineerd, dan kan onbepaalde tijd verstrijken voor betrokkene aan de autoriteiten wordt voorgeleid. Meestal heeft hij of zij onvoldoende geld bij zich om de boete te voldoen of zich anderszins vrij te kopen en duurt het enige tijd voordat familie of bekenden erachter zijn dat betrokkene zich in hechtenis bevindt. Een week is geen uitzondering. Familie of bekenden kunnen vervolgens de boete betalen en betrokkene vrij krijgen.

De Burundese administratie (burgerlijke stand, kerk- en schooladministraties) functioneert ondanks diverse schermutselingen in het land relatief goed. Bij uitgifte van een identiteitskaart, door de Administrateur van de Commune, wordt een individuele archiefkaart gemaakt waarop een pasfoto en vingerafdrukken van betrokkene staan.

De katholieke kerk houdt een uitgebreide administratie bij van alle katholieke Burundeses (62% van de bevolking). Doop-, huwelijks- en overlijdensgegevens van een ieder worden in een kaartsysteem bijgehouden. Ook de anglicaanse kerk, de belangrijkste protestantse kerk, houdt registers over doop, huwelijk en overlijden bij.

Reizen naar het buitenland

Reizen naar het buitenland wordt door de overheid niet beperkt. Er zijn geen directe passagiersvluchten van Burundi naar Europa; de verbinding loopt veelal via Nairobi, Kampala of Kigali. De kans, dat personen ongecontroleerd via het vliegveld van Bujumbura kunnen uitreizen, is gering. Voor de uitreis is een persoonsbewijs (paspoort, identiteitskaart of laissez-passer) noodzakelijk. Bij de aanvraag van een paspoort moet een identiteitskaart, een uittreksel uit het geboorteregister en een *extrait du caissier judiciaire* (verklaring waaruit blijkt dat betrokkene niet in het strafregister voorkomt) worden overgelegd. Paspoorten worden alleen afgegeven in Bujumbura, door de PAFE (*Police de l'Air, des Frontières et de l'Etranger*). Het is mogelijk door middel van fraude en omkoping bij deze instantie een paspoort met fictieve gegevens te verkrijgen. Burundese ambassades hebben geen bevoegdheid om paspoorten te verstrekken. Zij mogen wel paspoorten verlengen en kunnen laissez-passers verstrekken. Overheidspersoneel kan geen buitenlandse dienstreizen maken zonder een formele dienstopdracht ('*ordre de mission*').

3.4.5 Rechtsgang

De overgangsgrondwet voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht. In de praktijk is deze echter afhankelijk van de uitvoerende macht. Het civiele rechtssysteem functioneert tot op zekere hoogte, maar het gebrek aan een goed opgeleide en adequaat gehonoreerde rechterlijke macht staat snelle procedures in de weg, waardoor verdachten veel te lang in voorarrest zitten. Het grootste deel van de gevangenisbevolking bestaat dan ook uit personen die in voorarrest zitten.⁸⁸

Het rechtssysteem is onderverdeeld in rechtbanken (Kamers) voor civiel- en strafrecht. Het leger heeft zijn eigen militaire rechtspraak. In september 2003 werd een wet aangenomen die het mandaat van de 17 arrondissementsrechtbanken uitbreidde tot zware misdrijven, opdat de procedures zouden versnellen.⁸⁹

Op 1 januari 2000 trad een nieuw wetboek van strafvordering in werking dat verdachten onder meer het recht geeft op een advocaat voordat een aanklacht is ingediend en tijdens het vooronderzoek, maar in de praktijk gebeurt dit weinig. Voorts wordt de bepaling in het wetboek dat verdachten binnen zeven dagen in staat van beschuldiging moeten worden gesteld en worden voorgeleid, niet altijd gerespecteerd. Het wetboek is, behalve in het Frans, ook in het Kirundi gepubliceerd, evenals de nieuwe *Code Foncier*, die de rechten omtrent grond regelt.⁹⁰

Verdachten worden geacht onschuldig te zijn tot hun eventuele veroordeling en hebben in het algemeen het recht in hoger beroep te gaan. Personen die van misdrijven worden beschuldigd welke bestraft kunnen worden met levenslange gevangenisstraf of de doodstraf, worden echter berecht door de strafkamers van de gerechtshoven, zonder de mogelijkheid van hoger beroep. Dit geldt ook voor personen die op grond van hun positie een geprivilegieerde status hebben (*privilège de juridiction*), zoals hoge ambtenaren en rechters. In bijzondere omstandigheden worden personen, die voor de hoogste geprivilegieerde status in aanmerking komen, in eerste en laatste instantie berecht door het Hoogerechtshof.⁹¹

---

⁸⁸ EIU, *Burundi: Country Profile 2004* (november 2004)

⁸⁹ UNSC, *S/2004/210 Report of the Secretary-General on Burundi* (16 maart 2004), p. 9. Zie ook § 2.2 'Staatsinrichting'.

⁹⁰ US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices* (25 februari 2004)

⁹¹ Amnesty International, *Poverty, isolation and ill-treatment. Juvenile justice in Burundi* (september 2002)

Op alle niveaus boven de *Tribunaux de Résidence* worden de rechtbanken gedomineerd door Tutsi. Hutu maken ongeveer 10% van de rechterlijke macht uit. Bij het *Cour Suprême*, het hoogste rechtsorgaan, is slechts 5% van de rechters Hutu.⁹² Er zijn geen gegevens beschikbaar over de gevolgen hiervan voor het recht op een eerlijk proces voor Hutu.⁹³

Bij de *Tribunaux de Résidence* is de verdeling Hutu-Tutsi wel in evenwicht. Deze rechtbanken mogen zich alleen met relatief kleine zaken op het terrein van familierecht en onroerend goed bezig houden. De rechters van deze *Tribunaux* hebben in het algemeen een middelbare schoolopleiding en een opleiding op het ministerie van Justitie van zes maanden.

Zoals eerder vermeld, heeft Burundi eind september 2004 het Statuut van het Internationaal Strafhof (ICC) geratificeerd. Het strafhof kan individuele daders van genocide, misdrijven tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden berechten. De bevoegdheden van het hof strekken zich niet uit tot misdrijven die zijn gepleegd vóór de ratificatie door het betreffende land. Berechting door nationale rechtbanken heeft volgens het statuut altijd de voorkeur, maar als een land niet in staat of bereid is tot vervolging over te gaan, treedt het hof op.⁹⁴ Hoofdaanklager Luis Moreno Ocampo van het ICC, belast met het conflict in het Grote-Merengebied, kan nu beginnen met zijn onderzoek naar oorlogsmisdaden in Burundi. Het ICC buigt zich al over oorlogsmisdaden in de DRC en Uganda.⁹⁵

Medio november 2004 werd het wetsvoorstel voor oprichting van een Waarheids- en Verzoeningscommissie, gemodelleerd naar Zuid-Afrikaans voorbeeld, door de senaat goedgekeurd en eind december 2004 presidentieel vastgesteld. Het is echter niet duidelijk, wanneer deze commissie haar werk zal kunnen aanvangen.⁹⁶

3.4.6 Arrestaties en detenties

Het wetboek van strafvordering van 1 januari 2000 verbiedt onder andere willekeurige arrestaties, willekeurige detentie en verbanning. In de praktijk wordt deze wet doorgaans niet gerespecteerd. Termijnen van voorarrest worden overschreden, aanklachten worden niet altijd ingediend en justitie wordt niet altijd

---

⁹² Zie ook 2.2. 'Staatsinrichting'.

⁹³ EIU, *Burundi: Country Profile 2004* (november 2004).

⁹⁴ Volkskrant, 'Burundi erkent strafhof' (24 september 2004).

⁹⁵ ANP, *Strafhof moet misdaden Burundi onderzoeken* (2) (29 september 2004).

⁹⁶ AFP, *Burundi: La Commission nationale pour la vérité et la réconciliation est instituée* (5 januari 2005). Zie ook § 2.3 'Geschiedenis' (Arusha vredesbesprekingen).

ingelicht, zoals voorgeschreven. Arbitraire en illegale opsluitingen blijven voorkomen in een klimaat van straffeloosheid.⁹⁷

De politie maakt zich regelmatig schuldig aan arbitraire detenties, zij het dat een dempende werking uitgaat van regelmatige inspecties door het Openbaar Ministerie: illegaal gedetineerden, wier vergrijp niet te ernstig is, worden dan op vrije voeten gesteld. In gevallen van duidelijk misbruik door de politie worden de schuldigen individueel vervolgd. Op dit gebied spelen media en ngo's ook een rol door bepaalde gevallen aan de kaak te stellen.

Voor een arrestatie is in principe een arrestatiebevel nodig. Indien de politie zonder dit bevel overgaat tot arrestatie, moet binnen 48 uur een rapport worden gedeponereerd bij de rechtbank. De verdachte moet vervolgens binnen zeven dagen voorgeleid worden. Het voorarrest kan na de eerste 15 dagen telkens met 30 dagen verlengd worden. Bij misdrijven waar een gevangenisstraf van maximaal vijf jaar op staat, kan het voorarrest tot 12 maanden worden verlengd. Bij een maximumstraf van meer dan vijf jaar kan het voorarrest onbeperkt worden verlengd.⁹⁸ Soms worden gevangenen in strijd met de wet incommunicado (van de buitenwereld geïsoleerd) gehouden.⁹⁹ Het komt ook voor dat de politie verdachten tegen betaling vrijlaat.¹⁰⁰

Situatie in gevangenissen

De omstandigheden in de Burundese gevangenissen zijn slecht. Overbevolking blijft één van de grootste problemen in de gevangenissen; zij herbergen twee à drie maal hun capaciteit aan gevangenen.¹⁰¹ Ook lopen gevangenen veelvuldig de kans mishandeld te worden, zowel door bewakers als door medegevangenen. Bovendien is de voedselverstrekking dikwijls ontoereikend.¹⁰² Het Internationale Rode Kruis (ICRC) bezoekt gevangenissen en heeft daarover sinds 2001 een formele overeenkomst met het ministerie van Binnenlandse Zaken over toegang tot gevangenen.

---

⁹⁷ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 38 (15 november 2004).

⁹⁸ US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices* (25 februari 2004).

⁹⁹ UNSC, S/2004/210 *Report of the Secretary-General on Burundi* (16 maart 2004) en US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices* (25 februari 2004).

¹⁰⁰ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 38 (15 november 2004).

¹⁰¹ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 39 (15 november 2004).

¹⁰² Zie ook § 3.4.7 'Mishandeling en foltering'.

De gevangenis in Mpimba werd begin november 2004 bevolkt door ruim 2.100 gevangenen, terwijl het gebouw is voor slechts 800. In deze gevangenis zijn mannen, vrouwen en ter dood veroordeelden in gescheiden blokken ondergebracht. Minderjarigen bevinden zich temidden van volwassenen; ook ziet men er soms zwangere vrouwen. De kwaliteit van de gezondheidszorg is iets verbeterd: er is een verpleegafdeling en voor ernstiger aandoeningen kunnen de gevangenen zich buiten de gevangenis laten behandelen.

De situatie in andere detentiecentra, met name in de provinciehoofdsteden, varieert. Gevallen van marteling komen voor, maar in het algemeen kan gesteld worden dat de situatie licht verbeterd is.

Volgens de lokale mensenrechtenorganisatie *Ligue Iteka* en de onafhankelijke expert voor de mensenrechten, Akich Okola, bestaan in Burundi illegale detentieplaatsen, ook in militaire kampen, met name in de meest onveilige gebieden.¹⁰³ Gedetailleerde informatie over dergelijke centra is niet bekend.

3.4.7 Mishandeling en foltering

De overgangsgrondwet verbiedt mishandeling en foltering, maar leger, politie en veiligheidsdiensten maken zich nog steeds schuldig aan deze handelingen, inclusief verkrachting. Zelden worden zij hiervoor ter verantwoording geroepen. Ook de rebellen maken zich hieraan regelmatig schuldig.¹⁰⁴

De meeste mishandelingen komen voor vlak na arrestatie door het leger, na arrestatie door de *Gardiens de la Paix* (burgerwachten) of na gevangenneming door rebellen, om snel informatie los te krijgen. De politie, die weinig onderzoeksmiddelen heeft, probeert soms door middel van afranselingen of het toedienen van elektrische schokken een bekentenis te forceren. Een extra complicatie bij de bestrijding van dit gedrag is dat de bevolking aan dit politie-optreden gewend is geraakt en het min of meer als normaal beschouwd. Na hun invrijheidstelling praten ex-arrestanten niet over wat hen is overkomen, omdat men bang is dat klachten tot een nieuwe arrestatie zouden kunnen leiden.

---

¹⁰³ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 38 (15 november 2004).

¹⁰⁴ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (25 augustus 2004) en UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 38 (15 november 2004).

3.4.8 Verdwijningen

Voor zover bekend, hebben verdwijningen van gevangenen die zich in de officiële detentiecentra bevinden, tijdens de verslagperiode niet plaatsgehad. Gegevens over spoorloze verdwijning uit illegale centra zijn niet beschikbaar. Ontvoeringen en verdwijningen van Burundese burgers, veelal door rebellengroeperingen, vinden nog steeds plaats, maar details hierover zijn niet bekend.¹⁰⁵

3.4.9 Moorden en buitengerechtelijke executies

In het (recente) verleden vonden in Burundi veel politieke moorden plaats, evenals massaslachtingen en grootschalige ontheemding van burgers. Momenteel vallen nog steeds burgerslachtoffers bij gevechten tussen rebellen en het leger.

Arbitraire executies van burgerbevolking en (sexueel) geweld komen nog veelvuldig voor. De situatie is vooral ernstig in Bujumbura Rural. Zowel de FNL als ook CNDD/FDD-eenheden maken zich schuldig aan schendingen van de mensenrechten, het plunderen van de bevolking en het scheppen van een klimaat van permanente angst. Voorbeeld hiervan gedurende de verslagperiode is de massamoord in het vluchtelingkamp Gatuma op 13 augustus 2004.¹⁰⁶

Daarnaast is sprake van een toenemend aantal crimineel geïnspireerde misdrijven, waaronder moorden. Ook is sprake van lynch-incidenten: de burgerbevolking neemt incidenteel het recht in eigen hand en slaat (vermeende) daders van misdrijven ter plekke dood.¹⁰⁷

3.4.10 Doodstraf

Burundi heeft het Internationale Convenant inzake Burger- en Politieke Rechten geratificeerd, maar niet het tweede protocol betreffende de afschaffing van de doodstraf.¹⁰⁸ In de verslagperiode heeft, voor zover bekend, geen tenuitvoerlegging van de doodstraf plaatsgehad.

---

¹⁰⁵ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 37 (15 november 2004).

¹⁰⁶ Zie § 2.4 'Politieke ontwikkelingen' (Gatumba).

¹⁰⁷ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 42 (15 november 2004).

¹⁰⁸ www.unhcr.ch/treaties / www.un.org / www.ohchr.org. Zie ook § 3.2 'Internationale verdragen en protocollen'.

De meeste doodstraffen worden uitgesproken voor misdrijven tegen de interne veiligheid van de staat (massamoord, verwoesting, plundering, deelname aan gewapende bendes, desertie). In de Burundese gevangenissen bevinden zich tussen de 450 en 650 personen die tot de doodstraf zijn veroordeeld. Er zijn, voor zo ver bekend, geen minderjarigen ter dood veroordeeld.

Het merendeel van de ter dood veroordeelden is zonder veel formaliteiten veroordeeld en zonder de wettelijke procedurele garanties, waaronder het hebben van een advocaat. Sinds het jaar 2000 is echter een substantiële daling in het aantal doodvonnissen waar te nemen als gevolg van een betere handhaving van de wettelijke regels en het inzetten van advocaten. Voor zover bekend, werd voor het laatst in 1997 de doodstraf voltrokken in een burgerlijke rechtszaak en in 2000 in een militaire rechtszaak.¹⁰⁹

3.5 Specifieke groepen

In de verslagperiode is met betrekking tot de positie van speciale groepen weinig veranderd. De overgangsgrondwet voorziet in gelijke rechten voor alle burgers, ongeacht etniciteit, geslacht, herkomst of mening. In de praktijk waarborgt de Burundese overheid deze rechten niet.¹¹⁰ Hieronder wordt nader ingegaan op de positie van vrouwen, homoseksuelen, minderjarigen, dienstplichtigen en etnische groepen.

3.5.1 Positie van vrouwen

Geweld tegen en discriminatie van vrouwen in Burundi komen zonder onderscheid naar etniciteit en leeftijd nog steeds voor, hoewel er weinig van in de openbaarheid komt. De politie grijpt zelden in bij geweld in huiselijke kring en de kranten maken zelden melding van geweld tegen vrouwen. Vrouwen ondernemen zelf nauwelijks gerechtelijke acties om hun rechten zeker te stellen, hoewel de wet daartoe wel de mogelijkheid biedt. Dit komt zowel door sociale druk als door onwetendheid. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de gevolgen van seksueel misbruik en op de maatschappelijke positie van vrouwen.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Amnesty international, *Bliksemactie* AFR 16/009/2004

¹¹⁰ US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices* (25 februari 2004).

¹¹¹ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 37 en 43 (15 november 2004).

Seksueel misbruik

In 2003 en begin 2004 was sprake van een toename van het aantal verkrachtingen in Burundi. Met name regeringssoldaten en rebellen, maar ook ongeïdentificeerde gewapende bendes maakten zich hieraan schuldig. Volgens Amnesty International duidt de omvang van het probleem erop dat verkrachting in sommige delen van het land door de strijdende partijen werd ingezet om de bevolking angst aan te jagen, dus als oorlogswapen. Ook Human Rights Watch maakte hier melding van in haar rapportage *Suffering in Silence*, waarin onder meer een moeder van een slachtoffer aangaf dat verkrachting in Burundi 'een epidemie lijkt te zijn geworden'.¹¹² In sommige gevallen worden jonge meisjes verkracht vanwege het geloof dat seks met een maagd bescherming tegen en genezing van HIV/AIDS zou bieden.

Het wetboek van strafrecht stelt seksueel geweld strafbaar met een boete van 10.000 francs Burundais (circa US\$ 8)¹¹³ of een gevangenisstraf van tussen de zes maanden en vijf jaar. Verkrachting van vrouwen jonger dan 18 jaar kan bestraft worden met een gevangenisstraf tot twintig jaar. In de praktijk wordt verkrachting echter zelden streng bestraft.¹¹⁴

De lage straffen voor verkrachting zijn één reden waarom vrouwen ontmoedigd raken om aangifte te doen. Een andere belangrijke reden zijn de sociale gevolgen van verkrachting voor het slachtoffer. Vrouwen die toegeven verkracht te zijn lopen het risico verstoten te worden door hun gemeenschap en hun familie.¹¹⁵ Aangifte wegens huiselijk geweld komt in de Burundese cultuur nauwelijks voor. De vrouw heeft bij geweld binnen het huwelijk het recht terug te keren naar haar familie, maar dan moet de familie wel de bruidsschat terug betalen.

Niet alleen hebben vrouwen die slachtoffer zijn van seksueel geweld, te maken met de psychologische en fysieke gevolgen ervan, ook lopen zij een verhoogd risico geslachtsziekten op te lopen.¹¹⁶ Van de vrouwen die hun verkrachting melden, blijkt gemiddeld 30% hepatitis B te hebben opgelopen, 3% hepatitis C en 0,3% HIV.¹¹⁷

In Bujumbura zijn twee instellingen die zich het lot aantrekken van vrouwen die slachtoffer zijn van seksueel geweld. Bij één ervan, de *Collectivité des Associations des Femmes*, melden zich ongeveer 40 vrouwen per week.

---

¹¹² HRW, *Burundi: Suffering in Silence*, p. 6 (juni 2004).

¹¹³ Ter vergelijking: de koopkracht van het merendeel van de Burundese bevolking (67%) is ongeveer US\$ 1 per dag. Zie ook § 2.7 'Sociaal-economische situatie'.

¹¹⁴ IRIN, *Focus on rape* (15 januari 2004) en Amnesty International, *Burundi. Rape – the hidden human rights abuse* (24 februari 2004), § 3

¹¹⁵ Amnesty International, *Burundi. Rape – the hidden human rights abuse* (24 februari 2004) (Social exclusion).

¹¹⁶ Amnesty International, *Burundi. Rape – the hidden human rights abuse* (24 februari 2004).

¹¹⁷ IRIN, *Focus on rape* (15 januari 2004).

Maatschappelijke positie van vrouwen

Sinds 1985 zijn vrouwen, zowel gehuwd als ongehuwd, vanaf hun 21ste jaar wettelijk handelingsbekwaam. Vanaf hun 18e kunnen zij zelfstandig documenten en paspoorten aanvragen.

Wel worden meisjes gediscrimineerd ten opzichte van jongens. Families geven er de voorkeur aan jongens naar school te sturen en de meisjes in het huishouden te laten werken. Ongeveer vier op de tien meisjes en vrouwen (vanaf ongeveer 15 jaar) zijn alfabeet.¹¹⁸ Weduwen staan buiten de maatschappij; zij kunnen niet erven. Een wetsontwerp over erfrecht voor vrouwen is in de maak, maar is nog niet in de raad van ministers besproken.

Een belangrijke ontwikkeling in de positie van vrouwen in het openbare leven was de benoeming in de overgangsregering van vier vrouwelijke ministers. Zij bezetten de posten voor vrouwenwelzijn en sociale zaken, voor de herintegratie van vluchtelingen, ontheemden en gerepatrieerden, voor ontwikkeling, planning en wederopbouw en voor de bestrijding van HIV/AIDS. Echter, in de Nationale Vergadering is nog geen 10% van de leden vrouw en in de senaat nog geen 20%.¹¹⁹ Overigens is in de nieuwe grondwet een percentage van 30% vrouwen in het parlement voorzien. In de ambtenarij zijn op alle niveaus vrouwen werkzaam, behalve op het terrein van de veiligheid (leger, politie, geheime diensten). Het regeringsleger telt slechts enkele vrouwelijke officieren en geen vrouwelijke soldaten. Bij de rebellen zijn geen vrouwen bekend in leidinggevende posities. De handel (markten en winkeltjes) is grotendeels in handen van vrouwen.

3.5.2 Homoseksuelen

De situatie van homoseksuelen in Burundi is gedurende de verslagperiode niet gewijzigd. Er heerst nog steeds een taboe rond seksualiteit in het algemeen en zeker rond homoseksualiteit. Homoseksualiteit is niet erkend als levenswijze; officieel bestaat het niet en is het ook niet als zodanig strafbaar. Wel kunnen homoseksuele handelingen strafbaar worden gesteld als 'immorele daad'.¹²⁰

---

¹¹⁸ CIA, *The World Factbook, Burundi* (16 december 2004).

¹¹⁹ US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices* (25 februari 2004).

¹²⁰ www.mask.org.za/SECTIONS/AfricaPerCountry/ABC/burundi/burundi_index.html (17 januari 2005).

3.5.3 Minderjarigen

Volgens het wetboek van Strafrecht is men strafrechtelijk meerderjarig vanaf de leeftijd van 16 jaar (*majorité pénale*). In de praktijk wordt de leeftijd van 16 jaar voor strafrechtelijke meerderjarigheid niet altijd gerespecteerd. Minderjarigen vanaf 13 jaar zouden bij veroordeling slechts de helft van de straf voor volwassenen moeten krijgen opgelegd, maar in de praktijk zijn straffen van 15 tot 20 jaar voor minderjarigen niet ongewoon.¹²¹ In deze paragraaf wordt ingegaan op de risico's op mensenrechtenschendingen voor minderjarigen in Burundi. In hoofdstuk 4 'Migratie' (§ 4.2) wordt nader ingegaan op de zelfstandigheid en opvang van alleenstaande minderjarigen.

Identificatieplicht

Hoewel niet wettelijk vastgelegd, geldt in Burundi vanaf 12-jarige leeftijd een algemene identificatieplicht. Bij het niet kunnen tonen van identiteitspapieren loopt ook de minderjarige het risico gearresteerd te worden.¹²²

Kinderarbeid

Kinderarbeid beneden de 16 jaar is verboden. Toch verrichten kinderen onder de 16 jaar vooral op het platteland zware lichamelijke arbeid. Zowel door traditie als door economische noodzaak zijn kinderen de facto verplicht bij te dragen aan het levensonderhoud van het gezin.

Leerplicht

In Burundi bestaat geen leerplicht. Meer dan een kwart van de lagere scholen is door gevechtshandelingen vernietigd en veel leraren zijn omgekomen of gevlucht. De lerarenopleidingen zijn verstoord en vooral in de provincies die het meest te lijden hebben van gevechten, is het moeilijk gekwalificeerde leraren te vinden. De overheid heeft de primaire verantwoordelijkheid om te zorgen voor basisonderwijs, maar ook andere organisaties spelen hierin een rol, inclusief religieuze. Volgens UNICEF volgt 56 % van de kinderen in Burundi lager onderwijs en een iets lager percentage middelbaar onderwijs.

Kindsoldaten

Volgens de wet is de minimum leeftijd voor rekrutering in het Burundese leger 16 jaar, maar in de praktijk houdt men de leeftijd van 18 jaar aan. Wel ligt er een wetsvoorstel bij het parlement om de minimum leeftijd officieel op te trekken tot 18 jaar.

¹²¹

UNGA, A/58/448 *Situation of human rights in Burundi* (20 oktober 2003).

¹²²

Zie ook paragraaf 3.3.4 'Bewegingsvrijheid'.

Gedurende het hele conflict in Burundi zijn kinderen – ook jonger dan 16 jaar - door alle strijdende partijen ingezet voor allerlei werkzaamheden, inclusief gevechten. Volgens UNICEF zouden sinds 1993 ongeveer 14.000 kindsoldaten zijn gerekruteerd door alle partijen in het conflict. Zij werden ingezet als huishoudelijke hulp en verkenners, maar ook als dragers van materialen en van slachtoffers op het slagveld. Volgens de regering vond er gedurende de afgelopen jaren bij het leger geen opzettelijke rekrutering van minderjarigen plaats, maar logen jongeren over hun leeftijd om in het leger te kunnen worden opgenomen. Vaak betrof het weeskinderen die geen enkel middel van bestaan hadden. Duidelijk is dat het leger geen beleid had om rekrutering van jongeren tegen te gaan. Gedwongen rekrutering vond met name plaats door de rebelligroeperingen.¹²³

Alle strijdende partijen hebben nog kindsoldaten in hun gelederen; naar schatting zijn er in Burundi zeker 6 à 7.000 kindsoldaten (niet uitgesloten is dat het er meer zijn). De Burundese overheid legt een toenemende betrokkenheid bij het probleem van kindsoldaten aan de dag.¹²⁴ In juni 2003 zette UNICEF in samenwerking met de Burundese overheid een project in werking voor de demobilisatie van 3.000 kindsoldaten. Evenals het reguliere demobilisatie-programma wordt dit project gefinancierd uit het *Multi-Donor Demobilisation and Reintegration Programme (MDRP)*. Van dit aantal zouden 1.000 minderjarigen gedemobiliseerd worden uit het regeringsleger, nog eens 1.500 minderjarigen uit de *Gardiens de la paix* en tot slot een aantal van 500 jongeren uit de FDD.¹²⁵ Tot augustus 2004 waren van de 3.000 in totaal 2.100 minderjarigen gedemobiliseerd en verenigd met hun families.¹²⁶

3.5.4 Dienstplichtigen

Burundi kent een beroepsleger en geen dienstplicht.

Desertie

Op desertie staat in Burundi, afhankelijk van de omstandigheden, een straf variërend van een gevangenisstraf van twee maanden en/of een boete van 4.000

---

¹²³ US Department of State, *Burundi: Country Reports on Human Rights Practices* (25 februari 2004).

¹²⁴ Zie ook § 4.2 'Minderjarigen'. Deze cijfers betreffen het aantal te demobiliseren kindsoldaten. Niet inbegrepen zijn de militairen die nu volwassen zijn, maar die als kind werden gerekruteerd. Bron: Amnesty International, *Burundi: child soldiers – the challenge of demobilisation* (24 maart 2004).

¹²⁵ Coalition to stop the use of child soldiers, *Child soldier use 2003* (januari 2004), pp. 8-9

¹²⁶ UNSC *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (25 augustus 2004).

Burundese francs (bijvoorbeeld in het geval van afwezigheid, zonder toestemming, van langer dan acht dagen in het land in vreedstijd) tot levenslang en de doodstraf (bijvoorbeeld in het geval van desertie in groepsverband met medeneming van wapens of bij overlopen naar de vijand).¹²⁷ Voor zover bekend, is sinds 2000 de doodstraf voor desertie niet uitgevoerd.¹²⁸

Gardiens de la Paix

Er bestaat geen regelgeving voor het programma van burgerlijke zelfverdediging, bestaande uit groepen zogeheten *Gardiens de la Paix*. Er bestaat dus ook geen regelgeving met betrekking tot werving voor en desertie uit deze groepen. De burgerwachten worden zelden betaald. Er zijn aanwijzingen voor gedwongen deelname, ook door minderjarigen, aan de *Gardiens de la Paix*. In de praktijk wordt de strafmaat bij weigering van deelname bepaald door de lokale militaire commandant.

*Rebellen*¹²⁹

De strijdende partijen rekruteren nog steeds nieuwe leden. Aangenomen wordt dat rekrutering door de FDD met name erop gericht is het aantal rebellen, waarover de FDD gedurende de onderhandelingen beweerde te beschikken, ook daadwerkelijk ter demobilisatie te kunnen aanbieden.¹³⁰ Details over de situatie van familieleden van (voormalige) rebellen zijn niet bekend.

3.5.5 Etnische groepen

Het voornaamste nationale probleem is het etnische conflict tussen de Hutu-meerderheid (85%) en de Tutsi-minderheid (14%). Dit conflict komt voort uit meer dan drie decennia van geweld en discriminatie, die de angst aan beide zijden voeden.

De wijken van Bujumbura worden steeds meer verdeeld langs etnische lijnen. Exclusief Tutsi zijn Ngaragara, Cibitoke, Musaga en Nyakabiga. Exclusief Hutu zijn Kinama en Kamenge. Gemengd met een Tutsi-meerderheid zijn Mutanga Nord, Rohero, Bwiza, Kiriri, Kabinda Kinindo en Kanyosha. Gemengd met Hutu meerderheid is Buyenzi. Ook de rest van het land raakt meer en meer etnisch gesegregeerd, waarbij de Tutsi voornamelijk in de stedelijke agglomeraties te vinden zijn.

---

¹²⁷ République du Burundi, *Décret-loi No 1/8 du 17 mars 1980 portant Code Pénal Militaire*.

¹²⁸ Zie ook § 3.4.10 'Doodstraf'

¹²⁹ Zie bijlage 1 voor een overzicht en korte geschiedenis van politieke partijen en rebellengroeperingen.

¹³⁰ Zie ook § 2.5 'Veiligheidssituatie' (Ontwapening, demobilisatie en reïntegratie).

Hutu

Hutu krijgen regelmatig te maken met discriminatie en achterstelling door de door Tutsi gedomineerde overheid. Overheidsdiscriminatie raakt ieder aspect van de samenleving, maar is het meest uitgesproken in het hoger onderwijs en bepaalde overheidsdiensten zoals het leger en de rechterlijke macht.¹³¹

Tutsi

Hoewel Tutsi in Burundi de politieke en economische elite van het land vormen en het politieke leven, het leger en de publieke sector domineren, lopen ook Tutsi met geprononceerde meningen risico's. Zo worden functionarissen van Parena, de belangrijkste Tutsi-partij die zich nog verzet tegen onderdelen van het Arusha-vredesakkoord, scherp in de gaten gehouden. Het risico gearresteerd te worden is voor hen wel afgenomen.

Behalve negatieve etnische discriminatie is in Burundi ook sprake van een voorkeursbehandeling op grond van geografische herkomst. Tutsi uit de provincie Bururi, in het zuidwesten van het land, worden op alle terreinen bevoorrecht. Dit geschiedt zowel door de overheid als door de bevolking. Zo is bijna de gehele legertop afkomstig uit Bururi, evenals voormalig president Buyoya.¹³²

Twa

De kleinste etnische minderheidsgroep in Burundi is de Twa (Pygmeeën). Zij maken 1 à 2 % van de bevolking uit.¹³³ Van gerichte vervolging van de Twa is geen sprake. Wel worden zij op allerlei terreinen achtergesteld en gediscrimineerd. Vaak worden zij op economisch, sociaal en politiek terrein gemarginaliseerd.¹³⁴ Een organisatie die opkomt voor de belangen van de Twa is de '*Unissons-nous pour la promotion des Batwa*'.

Etnisch gemengde huwelijken

Tot 1993 kwamen etnisch gemengde huwelijken redelijk vaak voor, maar daarna nam het aantal snel af. Thans wordt zelden gemengd gehuwd. In 1993 kwamen bij gemengde huwelijken veel echtscheidingen voor, omdat één van beide partijen zich niet meer kon handhaven in een etnisch 'verkeerde' wijk. De sociale druk is zeer groot. Bij de bevolking bestaat wantrouwen tegen kinderen van gemengde huwelijken, omdat men niet weet aan welke kant zij staan.

Traditioneel bepaalt de etnische achtergrond van de vader de etnische achtergrond van het kind. Deze regel is in de praktijk echter niet meer afdoende om het

---

¹³¹ US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices*, § 5 (25 februari 2004).

¹³² US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices*, § 5 (25 februari 2004).

¹³³ CIA, *The World Factbook (Burundi)* (16 december 2004).

¹³⁴ UNGA, A/58/448 *Situation of human rights in Burundi*, p. 12 (20 oktober 2003).

wantrouwen van de bevolking tegen kinderen uit gemengde huwelijken weg te nemen.

4 Migratie

Burundese vluchtelingen blijven terugkeren. In het kader van het vrijwillige VN-terugkeerprogramma waren volgens opgave van de UNHCR begin november 2004 ongeveer 90.000 Burundese vluchtelingen uit de omliggende landen teruggekeerd naar Burundi (zelfstandig en geholpen door de UNHCR), van wie de meesten uit Tanzania. De UNHCR hoopt dat dit aantal verder zal oplopen in 2005 en dat die trend, zeker na de presidentsverkiezingen, zal doorgaan.¹³⁵

In de maanden mei en juni 2004 kwam een toevloed van ongeveer 20.000 Congolese vluchtelingen uit de DRC op gang als gevolg van de onveilige situatie in Oost-Congo.

4.1 Migratiestromen

Terugkeer Burundese vluchtelingen

In Tanzania bevinden zich nog ongeveer 770.000 Burundese vluchtelingen, in de DRC circa 15.000 en tientallen in Rwanda en een aantal andere omliggende landen.¹³⁶

Op 22 juli 2004 opende de UNHCR een nieuwe grenspost in de provincie Makamba, om verdere terugkeer te faciliteren.¹³⁷ Begin november 2004 waren volgens opgave van de UNHCR ongeveer 90.000 Burundese vluchtelingen teruggekeerd uit de omliggende landen, met name uit Tanzania. De stroom terugkerende vluchtelingen is vanaf augustus 2004 kleiner geworden als gevolg van toenemende onzekerheid over de voortgang in het vredesproces.¹³⁸

De UNHCR heeft de indruk dat bij de terugkeer van veel vluchtelingen uit Tanzania zowel een 'pull' - als een 'push' factor meespelen. Men ziet enerzijds dat het Burundese vredesproces vordert en dat in het grootste deel van het land vrede heerst, anderzijds voelt men zich in Tanzania in toenemende mate onwelkom. Daarbij zou geen sprake zijn van verandering van het officiële beleid, maar van een stringenter toepassen van allerlei regels. Zo zouden Burundeses, die in het verleden makkelijk buiten de kampen konden werken, nu steeds vaker arrestatie

---

¹³⁵ IRIN, *Refugees streaming back* (6 september 2004) en UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 50 (15 november 2004).

¹³⁶ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 52 (25 augustus 2004).

¹³⁷ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 52 (25 augustus 2004).

¹³⁸ UNSC, *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi*, § 50 (15 november 2004)

riskeren, indien zij buiten de kampen opgepakt worden. Burundeses worden steeds meer behandeld als illegalen.

Binnenlandse ontheemden terug naar plaats van herkomst

In de verslagperiode trokken eveneens grote groepen binnenlandse ontheemden terug naar hun oorspronkelijk leefgebied, met name uit de kampen in het zuiden van Burundi.

Reden voor deze verplaatsingen is niet alleen een toegenomen vertrouwen in de veiligheidssituatie in grote delen van het land, maar ook de angst dat terugkerende Burundese vluchtelingen uit de omringende landen al het land in gebruik zullen nemen. Dit veroorzaakt spanningen tussen de naar hun plaats van herkomst terugkerende ontheemden en terugkerende Burundese vluchtelingen uit met name Tanzania. Zo ook het feit dat terugkerende vluchtelingen een terugkeerpakket krijgen (o.a. wat gereedschap, zaaigoed en hulp bij het opknappen van een huis, zoals plastic), iets wat de achtergebleven ontheemden niet hebben. UNHCR en andere organisaties doen daarom pogingen ook de achtergebleven bevolking en terugkerende ontheemden te ondersteunen door investeringen in bijvoorbeeld onderwijs en gezondheidszorg. Dit gebeurt vooral in de grensprovincies. Deze pogingen zijn echter gering in omvang vanwege geldgebrek.¹³⁹

Vluchtelingen uit de DR Congo

Begin juni 2004 gaf de onveilige situatie in Oost-Congo aanleiding tot een nieuwe stroom van ongeveer 20.000 Congolese Tutsi-vluchtelingen naar Burundi.¹⁴⁰ Hiervan werden ongeveer 11.000 vluchtelingen in Rugombo en 7.000 in Karurama (beide in Cibitoke) en bijna 2.000 in Gatumba (Bujumbura Rural, 15 km ten noorden van de hoofdstad) ondergebracht.

Op 13 augustus 2004 vond in Gatumba een bloedbad plaats, waarbij circa 160 voornamelijk Congolese Tutsi-vluchtelingen werden gedood en een honderdtal gewond.¹⁴¹ Na de aanval heeft FAB (*Forces Armées du Burundi*) zijn aanwezigheid versterkt in Rugombo en Karurama (Cibitoke) en in Gatumba. Ook ONUB hielp om de UNHCR-transitcentra in Rugombo en Karurama te beveiligen. UNHCR probeerde de vluchtelingen naar veiliger gebieden in het binnenland te verplaatsen (Gihinga in de provincie Mwaro). Slechts een deel van de Congolese vluchtelingen bleek hiertoe bereid; het merendeel gaf er de voorkeur aan te blijven, of terug te gaan naar de DRC.¹⁴²

---

¹³⁹ IRIN, *Refugees streaming back* (6 september 2004).

¹⁴⁰ UNSC, *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (25 augustus 2004)

¹⁴¹ Zie ook § 2.4 'Politieke ontwikkelingen' en § 2.5 'Veiligheidssituatie'.

¹⁴² UNHCR News Stories, *UNHCR moves first refugees to Burundi camp; concerned about pressure near border* (24 september 2004).

4.2 Minderjarigen

Volgens het Burgerlijk Wetboek eindigt de minderjarigheid bij het bereiken van de 21-jarige leeftijd. Men bereikt dan de burgerlijke meerderjarigheid (*majorité civile*), dat wil zeggen dat men onder meer contracten mag afsluiten. Vanaf de leeftijd van 18 jaar is men politiek meerderjarig (*majorité politique*) en stemgerechtigd.

Reis- en identiteitsdocumenten

Vanaf 12-jarige leeftijd geldt in Burundi een algemene identificatieplicht, die echter niet wettelijk is vastgelegd. Identificatie kan ook door middel van een *carte scolaire*, die ieder schoolgaand kind vanaf de eerste klas van de lagere school heeft, of een paspoort. Vanaf 18-jarige leeftijd is een ID-kaart verplicht. De aanvraag van een ID-kaart loopt via het kantoor van de gemeente (*Bureau Communal*), waar de namen van de ouders en de registratie van de burgerlijke stand moeten worden opgegeven. Er wordt daarnaast ook een centrale registratie in Bujumbura bijgehouden. Bij het niet kunnen tonen van identiteitspapieren loopt ook de minderjarige het risico gearresteerd te worden.¹⁴³

Vanaf 18 jaar kan iemand zelfstandig een reisdocument aanvragen. Beneden deze leeftijd doen de ouders de aanvraag voor hun kind. Hiertoe moeten worden overgelegd: een door een notaris gelegaliseerde toestemming van de ouders, een gelegaliseerde *prise en charge* (een schriftelijke verklaring of uitnodiging van de uitnodigende partij) en een schriftelijke opgave van de naam van degene die het kind bij de reis begeleidt. Vanaf 16 jaar is het niet meer mogelijk bijgeschreven te worden in het paspoort van de ouders en moet een eigen paspoort worden aangevraagd.

Alleenstaande minderjarigen

Opvang van alleenstaande minderjarigen geschiedt nauwelijks van overheidswege, maar in de meeste gevallen door de familie (*extended family*). Deze taak valt in eerste instantie toe aan de oudere broers van het kind, als die er niet zijn de broers van de vader en vervolgens andere familieleden van vaders kant. Het is minder gebruikelijk dat opvang door de familie aan moeders kant geschiedt. Opvang door de burens of de dorpsgemeenschap komt zelden voor.

---

¹⁴³

Zie ook § 3.4.4 'Bewegingsvrijheid'

Voogdij

Over voogdij wordt beslist door het '*Tribunal de Résidence*'. In beginsel kan iedereen in aanmerking komen om als voogd op te treden, maar meestal wordt er voor familieleden gekozen, vooral van vaders kant.

Wezen

Er zijn naar schatting 350.000 wezen in Burundi, waarvan 230.000 als gevolg van aids.¹⁴⁴ Minder dan 10.000 bevinden zich in opvangtehuizen. In Burundi zijn ongeveer 36 tehuizen voor minderjarigen. Slechts twee hiervan vallen onder het Ministerie *de l'Action Sociale*: één weeshuis, met een capaciteit voor 80 kinderen en één centrum voor de opvang van straatkinderen. De overige weeshuizen en opvangcentra worden gerund door particuliere organisaties: OPD, FVS, Maison Shalom, Arche de Noel, SOS Villages.

Straatkinderen

Er zijn naar schatting ruim 10.000 straatkinderen in Burundi, waarvan het grootste deel in met name de agglomeraties Bujumbura, Gatumba, Gitega, Kayanza, Muyinga, Ngozi en Rumonge. Het betreft veel wezen, maar ook kinderen waarvan de ouders niet in staat zijn om voor hen te zorgen. Een precieze inschatting van het aantal is bij gebrek aan informatie niet te geven.

4.3 Internationale organisaties

In Burundi zijn ongeveer 60 internationale ngo's werkzaam onder strakke regie van de centrale overheid. Ook zijn er de meeste VN-organisaties vertegenwoordigd, waaronder UNAIDS, UNDP, UNESCO, UNFPA, UNICEF, UNIFEM, WFP, WHO en UNHCR.¹⁴⁵ De UNHCR oordeelt dat de situatie in Burundi is verbeterd, maar dat de situatie nog niet duurzaam is. Om die reden beperkt UNHCR zich tot facilitering van vrijwillige terugkeer.¹⁴⁶

4.4 Beleid andere Europese landen

Ten aanzien van het asielbeleid van een aantal omringende Europese landen (België, Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland) kan men stellen, dat deze landen geen bijzonder toelatings- en terugkeerbeleid voor asielzoekers hanteren. In het algemeen wordt afzonderlijk bekeken of asielzoekers in aanmerking komen voor bescherming. Om technische en politieke redenen vonden gedurende de verslagperiode geen gedwongen uitzettingen plaats.

---

¹⁴⁴ VN, *Consolidated Inter-Agency Appeal 2004* (november 2003), p.9

¹⁴⁵ Zie ook voor activiteiten van UNHCR § 4.1 'Migratiestromen'.

¹⁴⁶ IRIN, *Refugees streaming back* (6 september 2004).

België

Het *Commissariaat voor Vluchtelingen en Staatlozen* hanteert geen bijzonder toelatings- en terugkeerbeleid voor asielzoekers uit Burundi. Men beoordeelt elke aanvraag per geval. Het commissariaat acht de situatie in Burundi veilig genoeg voor terugkeer. Gedwongen terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers vond in de verslagperiode echter niet plaats.

Denemarken

De *Danish Immigration Service* hanteert geen bijzonder beleid ten aanzien van Burundese asielzoekers. Er wordt afzonderlijk bekeken of asielzoekers in aanmerking komen voor bescherming. Men acht de situatie veilig genoeg voor terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers naar Burundi. In voorkomende gevallen vindt uitzetting plaats.

Verenigd Koninkrijk

De *Immigration and Nationality Directorate* (IND) beoordeelt alle asiolverzoeken op individuele basis en hanteert geen bijzonder toelatingsbeleid met betrekking tot Burundese asielzoekers. Het oordeel van de Britse IND is dat uitgeprocedeerde Burundese asielzoekers, van wie men vindt dat zij geen internationale bescherming nodig hebben, geacht worden veilig naar hun land terug te kunnen keren. Terugkeer loopt doorgaans via Nairobi of Addis Abeba. Echter, hier wordt het EU-laissez passer niet geaccepteerd, waardoor momenteel geen uitzettingen plaatsvinden.

Zwitserland

Het Zwitserse *Office fédéral des Réfugiés, Section Analyses* beoordeelt de Burundese asiolverzoeken op individuele basis en hanteert daarbij geen speciaal beleid. Per aanvraag wordt bekeken of de asielzoeker in aanmerking komt voor bescherming. Zwitserland acht de situatie in Burundi echter nog niet veilig genoeg om uitgeprocedeerde asielzoekers gedwongen uit te zetten.

5 Samenvatting

Burundi staat op het punt een nieuwe fase van zijn geschiedenis in te gaan. De transitieperiode, die de overgang markeert van de burgeroorlog naar een democratische rechtsstaat, is begonnen op 1 november 2001 en zou aflopen op 31 oktober 2004, maar is inmiddels verlengd tot april 2005. Zoals in het Arusha-akkoord is voorzien, wordt de transitie voltooid met een referendum over de nieuwe grondwet, de verkiezingen op 'colline'-niveau, op commune-niveau, voor de nationale assemblee en de presidentsverkiezingen.

Met de goedkeuring door het parlement van het tijdspad en de instelling van de ontwerp-grondwet als overgangsgrondwet is een belangrijke horde genomen in het Burundese vredesproces. Dit neemt echter niet weg dat er nog een aantal harde noten te kraken zijn. Het constitutioneel referendum en het proces van internationale waarneming dienen spoedig te worden gestart. Ook zullen de benodigde kieswetten met spoed moeten worden aangenomen. Ondanks deze obstakels verwacht de Burundese regering dat de organisatie van de verkiezingen op het nu geplande tijdstip (februari-april 2005) geen vertraging hoeft op te lopen.

De veiligheidssituatie in Burundi werd in de verslagperiode gekenmerkt door oplopende spanningen met name in het westen van het land (Bujumbura Rural, Cibitoke en het grensgebied met de DRC). Dieptepunt was de aanval op het transitiekamp Gatumba op 13 augustus 2004. In de rest van het land was de situatie relatief veilig. Wel deden zich geïsoleerde schendingen van de wapenstilstandsakkoorden voor, doordat geregeld eenheden van (voormalige) rebellengroeperingen zich tegen de gemaakte afspraken in buiten de *assembly areas* begaven.

Onder toezicht van de VN-Vredesmissie ONUB (*l'Opération des Nations Unies au Burundi*), die het mandaat kreeg om de regering te helpen bij de uitvoering van het DDR (*Disarmament, Demobilisation and Reintegration*)- en SSR (*Security Sector Reform*)-programma, zullen circa 70.000 militairen en voormalige rebellen worden gedemobiliseerd over een periode van vier jaar (2004-2008). Het plan is dat onder toezicht van ONUB de te ontwapenen groeperingen zich verzamelen in een twaalfstal over het land verspreide kampen, de zogeheten *précantonnement*. De Burundese regering en de CNDD/FDD bereikten hierover al eerder op 3 november 2003 overeenstemming.

In de mensenrechtensituatie in Burundi is gedurende de verslagperiode weinig verbetering opgetreden. Het dieptepunt was uiteraard het bloedbad in Gatumba. Incidenteel vinden er door het hele land nog steeds schendingen plaats, in het bijzonder in Bujumbura Rural is de situatie ernstig te noemen. Zowel het

regeringsleger als de rebellengroeperingen maken zich hieraan schuldig. In zijn algemeenheid is de onveiligheid toegenomen (diefstallen, overvallen, moorden).

Geweld tegen en discriminatie van vrouwen in Burundi komen zonder onderscheid naar etniciteit en leeftijd nog steeds voor, hoewel er weinig van in de openbaarheid komt. De politie grijpt zelden in bij geweld in huiselijke kring en de kranten maken zelden melding van geweld tegen vrouwen. Vrouwen ondernemen zelf nauwelijks gerechtelijke acties om hun rechten zeker te stellen, hoewel de wet daartoe wel de mogelijkheid biedt. Dit komt zowel door sociale druk als door onwetendheid.

In het kader van het vrijwillige VN-terugkeerprogramma waren volgens opgave van de UNHCR begin november 2004 ongeveer 90.000 Burundese vluchtelingen uit de omringende landen teruggekeerd naar Burundi (zelfstandig en geholpen door de UNHCR), van wie de meesten uit Tanzania. De UNHCR hoopt dat dit aantal verder zal oplopen in 2005 en dat die trend, zeker na de presidentsverkiezingen, zal doorgaan.

Volgens het Burgerlijk Wetboek eindigt de minderjarigheid bij het bereiken van de 21-jarige leeftijd. Men bereikt dan de burgerlijke meerderjarigheid (*majorité civile*), dat wil zeggen dat men onder meer contracten mag afsluiten. Vanaf de leeftijd van 18 jaar is men politiek meerderjarig (*majorité politique*) en stemgerechtigd. Volgens het wetboek van Strafrecht is men strafrechtelijk meerderjarig vanaf de leeftijd van 16 jaar (*majorité pénale*). In de praktijk wordt de leeftijd van 16 jaar voor strafrechtelijke meerderjarigheid niet altijd gerespecteerd.

Ten aanzien van het asielbeleid van een aantal omringende Europese landen (België, Denemarken, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland) kan men stellen, dat deze landen geen bijzonder toelatings- en terugkeerbeleid voor asielzoekers hanteren. In het algemeen wordt afzonderlijk bekeken of asielzoekers in aanmerking komen voor bescherming. Om technische en politieke redenen vonden gedurende de verslagperiode geen gedwongen uitzettingen plaats.

6 Bijlagen

6.1 Literatuurlijst

6.1.1 Naslagwerken en rapporten

Amnesty International, *Poverty, isolation and ill-treatment. Juvenile Justice in Burundi*. (september 2002)

Amnesty International, *Burundi: Rape – the hidden human rights abuse* (24 februari 2004)

Amnesty International, *Burundi: child soldiers – the challenge of demobilisation* (24 maart 2004)

CIA, *World Fact Book 2004, Burundi* (30 november 2004)

Coalition to stop the use of child soldiers, *Child soldier use 2003* (januari 2004)

Economist Intelligence Unit, *Burundi Country Profile 2004* (november 2004)

Economist Intelligence Unit, *Burundi Country Report 2004* (november 2004)

ECOSOC, E/CN.4/2004/L.96 *Resolution on the situation of human rights in Burundi* (19 april 2004)

Human Development Index, *Burundi: Human Development Report 2004* (27 oktober 2004)

Human Rights Watch, *Burundi: Suffering in Silence* (juni 2004)

Human Rights Watch, *Preparing for elections: Tightening control in the name of unity* (mei 2003)

Iteka, *Rapport narratif d'activités de la Ligue burundaise des droits de l'homme Iteka* (februari 2004)

République du Burundi, *Décret-loi No 1/8 du 17 mars 1980 portant Code Pénal Militaire*.

UNGA, A/58/448 *Situation of human rights in Burundi* (20 oktober 2003)

UN News Service, *UN-Report on mid-August massacre of refugees in Burundi unable to pin blame* (25 oktober 2004)

UNSC, S/RES/1545 (21 mei 2004)

UNSC, S/2004/210 *Report of the Secretary-General on Burundi* (16 maart 2004)

UNSC, S/2004/682 *First report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (25 augustus 2004)

UNSC, S/2004/902 *Second report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Burundi* (15 november 2004)

US Department of State, *Burundi: Country Report on Human Rights Practices* (25 februari 2004)

US Department of State, *Burundi: International Religious Freedom Report 2004* (november 2004)

6.1.2 Websites

www.abarundi.org/droits
www.africa-union.org/officialdocuments
www.ethnologue.com
www.hdr.undp.org/statistics/data/country
www.hri.ca/uninfo/treaties
www.ligue-iteka.bi
www.mask.org.za
www.ohchr.org
www.reliefweb.org
www.un.org
www.unhchr.ch/treaties

6.2 Overzicht politieke partijen en rebellengroepen

De belangrijkste pro Hutu-partijen zijn:

Frodebu, CNDD, Palipehutu, *Parti du Peuple* (PP), *Parti Libéral* (PL) en *Rassemblement pour le Peuple du Burundi* (RPB).

De belangrijkste pro Hutu-rebellengroepen zijn:

FDD, FNL en Frolina.

Tot de in mei 1999 gevormde G-7 behoren:

Frodebu, CNDD, Palipehutu, *Parti du Peuple*, *Parti Libéral*, *Rassemblement pour le Peuple du Burundi* en Frolina.

De belangrijkste pro Tutsi-partijen zijn :

Uprona, Parena, *Parti pour la Réconciliation du Peuple* (PRP), Anadde, Inkinzo, Abasa, AV-Intwari, *Parti pour la Socio-Démocratie* (PSD), *Parti Indépendant pour les Travailleurs* (PIT) en *Rassemblement pour la Démocratie, le Développement Economique et Social* (Raddes).

Tot de in 1999 gevormde G-8 behoorden:

Parena, PRP, Anadde, Inkinzo, Abasa, AV-Intwari, PSD en PIT .

Tot de in 2000 gevormde G-10 behoorden:

de partijen van de G-8 plus, Uprona en Raddes .

Tot de in 2001 gevormde G-6 behoorden :

Anadde, Inkinzo, PRP, PIT, Raddes en AV-Intwari.

6.2.1 Korte beschrijving van de pro Hutu-partijen

Frodebu

Het *Front pour la démocratie au Burundi* (Frodebu), opgericht in 1986 en wettelijk goedgekeurd in 1992, won de verkiezingen in 1993 onder leiding van Melchior Ndadaye en regeerde, hoewel tegen het einde nog slechts nominaal, tot 1996. De partij is diep verdeeld en is twee keer gesplitst door meningsverschillen over de kwestie van de machtsdeling met het door Tutsi beheerste militaire apparaat. Als gevolg daarvan is de partij verdeeld tussen een binnenlandse en een buitenlandse vleugel en een gewapende afscheiding. De eerste splitsing vond plaats in 1995, nadat Frodebu eind 1994 afspraken maakte met Uprona over machtsdeling, en leidde ertoe dat de minister van Binnenlandse Zaken, Léonard Nyangoma, de *Conseil national pour la défense de la démocratie*

(CNDD, zie hieronder) vormde. De tweede splitsing vond plaats in 1998, nadat de binnenlandse vleugel van Frodebu, geleid door de secretaris-generaal van de partij, Augustin Nzojibwami, toetrad tot de regering van president Pierre Buyoya. De buitenlandse vleugel, geleid door de voorzitter van de partij, Jean Minani, verwierp deze beslissing en sindsdien hebben de twee vleugels niets van elkaar willen weten. Wel heeft toenadering plaatsgevonden tussen de buitenlandse vleugel van het Frodebu en de CNDD sinds de vorming van de G-7 in mei 1999, terwijl de cohesie van de binnenlandse vleugel van het Frodebu zwak is door rivaliteiten tussen vooraanstaande leden.

Het Frodebu heeft de vredesovereenkomst van Arusha van 28 augustus 2000 getekend. Na aanvankelijk verzet tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap tekende Frodebu uiteindelijk ook de overeenkomst over de overgangperiode van 23 juli 2001 (Arusha). Ook stemde Frodebu in met het volgende uitvoeringsakkoord op 11 oktober 2001 (Pretoria).

CNDD

De *Conseil national pour la défense de la démocratie* (CNDD) en zijn gewapende vleugel, de *Forces pour la défense de la démocratie* (FDD), zijn ontstaan uit het Frodebu. In 1995 wees Léonard Nyangoma, de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, de overeenkomst van Frodebu tot machtsdeling met Uprona af, stapte uit Frodebu, verliet het land om de strijd aan te gaan tegen het Burundese leger en richtte daartoe de CNDD en de gewapende tak FDD op. De FDD brak los van de CNDD in mei 1998, waardoor de positie van Nyangoma verzwakt werd, waarop deze een verbond sloot met de buitenlandse vleugel van het Frodebu. De CNDD tekende, als lid van de G-7, het vredesakkoord van Arusha van 28 augustus 2000. Begin 2001 verbrak Nyangoma het bondgenootschap met de buitenlandse vleugel van het Frodebu weer, uit onvrede over de keuze van Buyoya voor het interim-presidentschap. Het CNDD distantieerde zich dan ook van de overeenkomst over de overgangperiode van 23 juli 2001 (Arusha). Het wilde geen enkele bemoeienis met de overgangsregering en was uitsluitend geïnteresseerd in staakt-het-vuren-onderhandelingen. In december 2002 en daaropvolgend in november 2003 ondertekende de CNDD/FDD, nu onderleiding van Pierre Nkurunziza, een staakt-het-vuren overeenkomst en een overeenkomst inzake de machtsdeling met de transitie-regering. De gewapende strijd werd gestaakt.

Palipehutu

De *Parti pour la libération des peuples Hutu* (Palipehutu) werd in de zeventiger jaren van de vorige eeuw gevormd door Hutu-vluchtelingen om de Burundese strijdkrachten te verslaan, en intensiverde zijn strijd na de moord op premier Ndadaye in 1993. De leider van de Palipehutu is Etienne Karatasi.

De gewapende vleugel van Palipehutu, de *Forces Nationales pour la Libération* (FNL), splitste zich in 1999 van de partij af en noemt zich sindsdien Palipehutu-

FNL of FNL. De FNL in Burundi stond onder leiding van Agathon Rwasa, maar voor onderhandelingen in Arusha werd Alain Mugabarabona door Zuid-Afrika erkend als de woordvoerder van de FNL. Hij tekende voor Palipehutu, als lid van de G-7, het vredesakkoord van Arusha van 28 augustus 2000. Een groot deel van de FNL onder leiding van Rwasa distantieerde zich van 'Arusha' en zette de gewapende strijd voort.

In maart 2004 keerde Karatasi na 39 jaar ballingschap in Denemarken terug naar Burundi. Hij zei daarbij de enige leider van Palipehutu en FNL te zijn en riep Rwasa en Mugabarabona op de namen van hun groeperingen te veranderen. Alle facties vinden een groot deel van hun aanhang onder de Burundese vluchtelingen in Tanzania.

Frolina

Het *Front pour la Libération Nationale* (Frolina), onder leiding van Joseph Karumba, is een rebellengroep die is afgesplitst van de Palipehutu. Als enige rebellengroepering heeft het Frolina, als lid van de G-7, de akkoorden van Arusha mede ondertekend.

PP

De *Parti du Peuple* (PP) is een kleinere pro-Hutu partij, opgericht in 1992. De PP tekende, als lid van de G-7, het vredesakkoord van Arusha van 28 augustus 2000.

PL

De *Parti Libéral* (PL) is een kleinere pro-Hutu partij, opgericht in 1992. De PL tekende, als lid van de G-7, het vredesakkoord van Arusha van 28 augustus 2000.

RPB

De *Rassemblement pour le Peuple du Burundi* (RPB) is een kleinere pro-Hutu partij, opgericht in 1992. De RPB tekende, als lid van de G-7, het vredesakkoord van Arusha van 28 augustus 2000.

6.2.2 Korte beschrijving van de pro Tutsi-partijen

Uprona

De *Union Nationale pour le Progrès* (Uprona) is opgericht in 1961 en was van 1966 tot 1991 de enige politieke partij in Burundi. De partij is begonnen als nationale partij maar heeft sinds jaren vooral de Tutsi-belangen behartigd. Tot 1998 stond de partij tegenover president Buyoya vanwege zijn samenwerking met Frodebu. In 1998 werd de voorzitter, Charles Mukasi, vervangen door Luc Rukingama, een aanhanger van Buyoya. Toetreding tot de regering volgde. Uprona heeft de vredesovereenkomst van Arusha van 28 augustus 2000 getekend, evenals de overeenkomsten over de overgangperiode van 23 juli 2001 (Arusha)

en 11 oktober 2001 (Pretoria) en maakt deel uit van de huidige transitie-regering. Na een periode waarin de partij iedere verdere onderhandeling inzake de nieuwe grondwet (en daarmee de verkiezingen) had geblokkeerd, heeft Uprona zich inmiddels neergelegd bij de nieuwe ontwerp-grondwet en het akkoord van Pretoria van augustus 2004 dat daaraan ten grondslag ligt.

Parena

De *Parti pour le Redressement National* (Parena) is een Tutsi-partij, opgericht in 1995, die zich in het algemeen radicaler opstelt dan de Uprona. De leider van de partij is oud-president (1976-1987) Bagaza. Parena heeft als lid van de G-8 en G-10 het vredesakkoord van Arusha van 28 augustus 2001 ondertekend, maar heeft zich steeds verzet tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap en de overige overgangsregelingen. Het heeft zich echter niet aangesloten bij de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi-beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering, die na 23 juli 2001 ontstond.

Abasa

De *Alliance Burundo-Africaine pour le Salut* (Abasa) is een kleine pro Tutsi-partij, opgericht in 1993. Abasa steunde als lid van de G-8 en G-10 de vredesovereenkomst van Arusha. Zij maakt geen deel uit van de G-6.

Anadde

De *Alliance Nationale pour le Droit et le Développement Economique* (Anadde) is een kleine pro Tutsi-partij, opgericht in 1993. Anadde steunde als lid van de G-8 en G-10 de vredesovereenkomst van Arusha, maar verzette zich als lid van de G-6 tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap. Zij neemt deel in de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi-beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering, die na 23 juli 2001 ontstond.

AV-Intwari

De *Alliance des Valiants* (AV-Intwari) is een kleine pro Tutsi-partij, opgericht in 1993. Evenals Anadde steunde AV-Intwari als lid van de G-8 en G-10 de vredesovereenkomst van Arusha, maar verzette zij zich als lid van de G-6 tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap. AV-Intwari neemt deel in de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi-beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering, die na 23 juli 2001 ontstond.

Inkinzo

Inkinzo ('het schild'), is een kleine pro Tutsi-partij opgericht in 1993. Ook Inkinzo steunde als lid van de G-8 en G-10 de vredesovereenkomst van Arusha, maar

verzette zich als lid van de G-6 tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap. Inkinzo neemt deel in de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi-beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering, die na 23 juli 2001 ontstond.

PIT

De *Parti Indépendant pour les Travailleurs* (PIT) is een kleine pro Tutsi-partij, opgericht in 1993. Ook de PIT steunde als lid van de G-8 en G-10 de vredesovereenkomst van Arusha, maar verzette zich als lid van de G-6 tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap. De PIT neemt deel in de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi-beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering, die na 23 juli 2001 ontstond.

PRP

De *Parti pour la Réconciliation du Peuple* (PRP) is een kleine pro Tutsi-partij, opgericht in 1992. Ook de PRP steunde als lid van de G-8 en G-10 de vredesovereenkomst van Arusha, maar verzette zich als lid van de G-6 tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap. De PRP neemt deel in de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering, die na 23 juli 2001 ontstond.

PSD

De *Parti pour la Socio-Démocratie* (PSD) is een kleine pro Tutsi-partij, opgericht in 1993. De PSD ondertekende als lid van de G-8 en G-10 het vredesakkoord van Arusha en maakt geen deel uit van de G-6.

Raddes

De *Rassemblement pour la Démocratie, le Développement Economique et Social* (Raddes) is een kleine pro Tutsi-partij, opgericht in 1993. Raddes ondertekende als lid van de G-10 het vredesakkoord van Arusha, maar verzette zich als lid van de G-6 tegen de kandidatuur van Buyoya voor het interim-presidentschap. Raddes neemt deel in de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi-beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering, die na 23 juli 2001 ontstond.

MRC

De *Mouvement de Réhabilitation du Citoyen* (MRC) is officieel toegelaten op 20 november 2002. De partij staat onder leiding van Epitace Bayaganakandi, die zich verzette tegen het interim-presidentschap van Buyoya, en die namens de G-6 kandidaat was om zelf dat presidentschap te vervullen. De partij is een uitvloeisel

van de *Mouvement de Résistance pour la Réhabilitation du Citoyen*, een brede Tutsi-beweging tegen de regelingen inzake de overgangsregering.

6.3 Kaart van Burundi

